

TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARINDA HAYVAN ADLANDIRMALARINA İLİŞKİN BELİRLEYİCİLER*

Oğuz ERGENE**

ÖZET

Toplumların en eski dönemlerden itibaren sürdürdüğü yaşam tarzları, yararlandığı geçim kaynakları, değerleri, öncelikleri, inançları, belli olaylar karşısındaki tutumları, kültürel kimliğin tüm öğelerini kapsayan dile yansır ve dile ilişkin verilerle de belirginleşir. Bu doğrultuda dilde yaşayan kimi söz varlığı öğelerinden, Türk toplumunun evcil ve yabancı pek çok hayvan türünü tanıdığı, belli özelliklere göre sınıfladığı, kendisinden ya da ürünlerinden yararlandığı anlaşılmaktadır.

Türkiye Türkçesi ağızları, hayvan adlandırmaları açısından ayrıntılı ve zengin bir söz varlığına sahiptir. Ağızlarda, hayvanların belli ölçütlere göre değişkenlik gösterebilen nitelikleri ya da durumları kapsamlı bir değerlendirmeyle ele alınmakta; adlandırmalar da buna koşut belirleyiciler aracılığıyla yapılmaktadır. Bununla birlikte kimi örneklerin aynı hayvanın farklı niteliklerini, türlü yönlerden özdeş olan, benzeşen ya da ayrılık gösteren birden fazla hayvanı karşıladığı; benzer ve farklı yanları olan hayvanları, insanları, nesnelere ve bitkileri adlandırmak için kullanıldığı görülmektedir.

Bu çalışmada, Türkiye Türkçesi ağızlarının söz varlığından hareketle hayvan adlandırmaları için kullanılan belirleyiciler ortaya konmaya çalışılacaktır. Böylelikle Türk toplumunun yaşamında önemli bir yeri olan hayvanların adlandırılması için ağızlarda temel alınan özelliklerin ve buna dayalı ölçütlerin belirlenmesi, dilsel ürünlerden yararlanarak bu düzlemdeki yaklaşımların ve önceliklerin somutlaştırılması, adlandırmalar çerçevesinde Türkçenin anlatım gücünün ve sunduğu olanakların örneklenmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamdaki veriler, başta Derleme Sözlüğü (TDK 1993) olmak üzere Türkiye Türkçesi ağızlarına yönelik kimi çalışmaların taranmasıyla edinilmiştir. Çalışmamızda yapılan sınıflandırma denemesi de elde edilen verilerden yola çıkılarak oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Türkçesi ağızları, hayvan adları, söz varlığı, adbilim, sözcükbilim.

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, El-mek: oguzergene@hotmail.com

DETERMINERS THAT RELATED TO NAMING ANIMALS IN TURKISH DIALECTS

ABSTRACT

Since ancient times, the society's lifestyle that they have sustained, livelihoods that they have benefited, their values, priorities, beliefs, attitudes towards certain events are reflected in language which cover all aspects of cultural identity and becomes clear with data related to language. In this respect, it can be understood from some lexical items living in language that Turkish society has known many domestic and wild animal species, classified them according to particular features, and benefited from themselves or their products.

Turkish dialects have vocabulary that is detailed and rich in terms of animal naming. In dialects, animals' qualifications and situations that can be varying according to specific criterions are dealt with a comprehensive assessment; so the naming is being done via these parallel determinants. In addition some examples have been found out to be used to name the different properties of the same animal, to name more than one animal which are the same, similar or different and to name animals, humanbeings, objects and plants that have similar and different properties.

In this article, it is attempted to present determiners that have been used for naming animals based on Turkish dialects. Thus, it is aimed to specify features- based upon in dialects for naming animals that have an important role in Turkish society life- and related criterions; objectify approaches and priorities in this field by utilizing linguistic outputs, within the naming context exemplify the expressive power and facilities of Turkish. The data in this context is obtained by searching some studies about Turkish dialects, especially Dictionary Compilation (TDK 1993). The classification experiment conducted in this study is created starting from the data that has been obtained.

Key Words: Turkish dialects, names of animals, vocabulary, onomasiology, lexicology.

1. Giriş

İnsan toplulukları; içinde yaşadıkları doğayı, doğada yer alan canlı ya da cansız varlıkları, olayları, durumları, hareketleri kavramlaştırarak dile getirme çabasındadır. Bunu da kendi dillerinde, "birtakım ses bileşimlerinden" yararlanarak gerçekleştirir. Kimi durumlarda, "kendi ek ve kökleriyle" türetmeler yapar; türlü benzerlik ya da yakınlık ilişkileri kurarak oluşturduğu aktarmalarla "ad vermeye yönelir" ve bu sayede de dilde göstergeler oluşur. Aksan'a göre anlambilimde, türlü nesnelere, olayların, durumların ya da hareketlerin "belli bir ses bileşimiyle simgeleştirilerek kavramlaştırılması" için "anlamlama (signification)" terimi kullanılmaktadır (Aksan 2006a, 30, 31). Guiraud da anlamlamayı; nesnelere, varlıkları, kavram ya da olayları "anlığımızda canlandırabilecek bir göstergeye bağlayan oluş" biçiminde değerlendirir ve bu açıdan da anlamlamanın "ruhsal bir oluş" niteliğinde olduğunu belirtir (Guiraud 1999, 23, 24).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/12 Fall 2014*

İnsanlar, çevrelerindeki varlıkları “belli ortak özellikleri” taşıyan üyelerin oluşturduğu kümelerle ayırır. Doğrudan doğruya kendi gereksimlerinin biçimlendirdiği bu kümeler, zihinlerde “bir kavramla ve bu kavramın adı olan bir sözcükle” karşılık bulur. Söz konusu kümeleme, insanların gereksinimleri ve yaşadığı çevre ekseninde gerçekleşir. Bireylerin varlıkları kümelemesi, kavramlaştırması ve adlandırımı; dünyayı gereksinimleri doğrultusunda düzene sokması demektir. Bu da “dünyayla başedebilmede, iletişim kurmada” önemli kolaylıklar sağlar (Erkman-Akerson 2000, 68, 69).

Toplumların kültürel özelliklerini, değerlerini, olaylar ya da durumlar karşısındaki tavrını, önceliklerini, inançlarını vb. içeren ve bu nedenle Humboldt’a göre ulusal bir karakter taşıyan dillerden elde edilen veriler, o ulusun dünya görüşünü yansıtır (Akarsu 1998, 59, 62). Bir dilin sözcükleriyle birlikte atasözlerini, deyimlerini, kalıplaşmış sözlerini vb. içeren söz varlığı ürünleri de özünde dil kullanıcılarının yapısını ve özelliklerini barındırır; “toplumun kavramlar dünyasını, maddi ve manevi kültürünü” ortaya koyar. Örneğin aile bağlarına önem veren Türkler, bu kapsamdaki ilişkileri ayrıntılı ve zengin bir söz varlığı ile karşılamış; Avrupa dillerinin aksine, Eskimo dilinde var olan çok sayıda kar türü, “ayrı ayrı adlarla” anılmıştır (Aksan 1996, 7-9). Aksan, dil ve kültür arasındaki bu ilişkiyi “bir bağlantı ya da bağıntı olarak değil, bir bağımlılık olarak” (Aksan 2008, 19) değerlendirmekte; bu ilişkinin Türkçedeki izleri açısından “yetiştirilen hayvanların niteliklerini gösteren” sözcüklere dikkat çekmektedir. Araştırmacı, Anadolu ağzlarında sadece “koyunların cins ve niteliklerini belirten” seksenin üzerinde sözcük kaydetmiştir (Aksan 2006b, 161). Başka çalışmalarda ise Türkiye Türkçesi ağzlarında, türlü yollarla oluşturulmuş “481 üzüm adı” belirlenmiş (Kartalçık 2008, 683); “kar, yağmur, dolu, çiğ” gibi yağış türlerinin “kendi içinde çeşitli özellikleri bakımından onlarca farklı şekilde adlandırıldığı” görülmüştür (Emiroğlu 2012, 1168).

Türlü işlevlerde kullanılan, besin kaynağı olarak yararlanılan, olumlu ya da olumsuz kimi özellikleri deneyimlenen hayvanlar; insan topluluklarının yaşamlarındaki vazgeçilmez öğelerden biridir. Özellikle tarım ve hayvancılıkla geçinen toplumlar, bu kapsamdaki hayvanlardan ayrı düşünülemez; ancak kültüre ve yöresel etkilere bağlı olarak bu hayvanların türleri ya da alt türleri farklılaşabilir. Bu doğrultuda, tüm dillerin hayvanlara ilişkin genel bir söz varlığına sahip olduğu; kimi dillerin söz varlığında ise o dili kullanan bireylerin ilgi alanına giren ya da yaşamsal bir ortaklık kurduğu hayvanlara özgü değişiklikler görüleceği söylenebilir. Nitekim Aksan, “aynı çevrede bulunan ve insanların bir bölümünden yararlandıkları, özellikle tarım ve hayvancılıkta insanlara yarar sağlayan” hayvanlar için kullanılan adları, “maddi kültür”e ilişkin sözcüklerden saymış ve “temel sözcükler” başlığı altında değerlendirmiştir. Aksan’a göre bu hayvanların taşıdığı önem ve değer de toplumların uğraş alanlarına ve geçim kaynaklarına dayalıdır (Aksan 1996, 26).

Türk toplumu, en eski dönemlerden itibaren yaşam tarzlarının, geçim kaynaklarının, yerleştiği coğrafyaların, benimsediği inanç sistemlerinin ya da dinlerin bir gereği olarak evcil ve yabani pek çok hayvan türünü tanımış; bu hayvanların kendisinden ya da ürünlerinden yararlanmış; bunlara özel anlamlar yüklemiştir. Örneğin Hunların binicilikle birlikte kırmızı içmek, etlerini tüketmek, derilerini giysi ve takı olarak kullanmak amacıyla at sürüleri beslediği; savaşlarda “bir askeri teknik olarak” hakanın farklı cephelerdeki askerleri ayırt etmesi ve yönlendirebilmesi için farklı renklere sahip atlardan yararlandığı belirtilmektedir. Bu doğrultuda Köktürkler, “kuzu, koyun, koç, keçi, erkek, oğlak, at, deve, tavuk” gibi hayvanları beslemiş; bunlardan “yağ, peynir, kaymak, kırmızı, et, deri ve yün” elde etmiş; hayvan yünlerini, dokumacılıkta kullanmıştır. Uygur soylularının ve boylarının da “ayrı renkte ve özel cins atlar” yetiştirdiği, Uygurların bu atların “renk ve cinslerini büyük bir düzen içinde” ayırdığı ayrıca “eti çok lezzetli” koyunlara sahip olduğu kaydedilmektedir (Vural 2011, 29, 30, 116, 165). Demirci’ye göre Bozkır Kağanlığı döneminden itibaren Şamanizm, Manihaizm ve Budizm’i benimseyen Uygurlar, “bu dinlerde çeşitli anlamları sembolize eden yılan, ejderha, it (köpek), domuz, maymun” gibi hayvan adlarını edebi metinlerde

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/12 Fall 2014

türlü anlamlarda kullanmıştır. Bunun dışında yılan, Uygur metinlerinde “çeşitli korkuları, kötülüğü ve çirkinliği” temsil etmekte; “benzetme unsuru olarak” geçmektedir (Demirci 2014, 542, 545).

Toplumun içselleştirdiği ve kültürün gerektirdiği bir yaşam tarzının, kültürel kimliğin yansıtıcısı konumundaki dilde, türlü söz varlığı ögeleri halinde belirginleşmesi doğaldır. Nitekim tarihi Türk yazı dillerine ilişkin metinler; toplum yaşamında önemli bir yer kazanmış hayvanların ayrıntılı olarak işlendiğini, bu kapsamda zengin bir söz varlığı oluştuğunu kanıtlamaktadır. Örneğin Türkçenin bilinen ilk yazılı belgeleri olan Köktürk Yazıtları ile Uygur Kağanlığı Yazıtları’nda evcil ve yabancı hayvanlar, av hayvanları, hayvan toplulukları için ayrı sözcükler kullanılmış; adlandırmalarda, hayvanların sahip olduğu nitelikler gözetilmiştir. Karahanlı ve Çağatay Türkçesi dönemlerinin söz varlığını kaydeden iki önemli eserden Divanu Lugati’-Türk ve Muhakemetü’l-Lugateyn’de de hayvanların cinsiyet, yaş, işlev, nitelik, fiziksel özellik gibi pek çok ölçüte bağlı ayrımlarla farklı göstergeler olarak değerlendirildiği, kimi durumlarda ise benzer nitelikteki insanların da aynı sözcüklerle karşılandığı görülür:

adgır “Aygır.”, **ak** “Kır at.”, **at** “At.”, **böri** “Kurt.”, **buka** “Boğa.”, **änük** “Aslan, kaplan, kurt, köpek gibi etle beslenen hayvanların yavruları.”, **käyik** “Av hayvanı; geyik.”, **kiş** “Samur.”, **sıpa** “Bir yaşındaki eşek yavrusu.”, **täbi** “Deve.”, **täyän** “Sincap.”, **torug** “Doru renkli at.”, **tona** “Kaplan.”, **yagız** “Yağız renkli at.”, **yılkı** “Dört ayaklı evcil hayvanlar, çiftlik hayvanları.” (User 2009, 217-220); **arkun** “Yabancı aygırla ehlî kısraktan doğan at.”, **arsalık** “Oğuzcada, çift cinsiyetli hayvan.”, **atan** “İğdiş edilmiş deve.”, **barak** “Çok tüylü köpek.”, **çepiş** “Altı aylık keçi yavrusu.” **igış** “Asi hayvan.” **ingek** “Oğuzcada kaplumbağanın dişisi.”, **torlak** “Her hayvanın cılızı. İnsan cılızlaşınca da torlak denir.”, **ular** “Erkek keklik (Perdix).”, **ürpek** “Dağınık tüylü hayvan veya insan.”; **baklan kozi** “Taze ve semiz kuzu.”, **saş at** “Geriye çekilip ürken at.”, **tañıl keyik** “Ön bacaklarında çizgiler olan ceylan vb.”, **man yaşlıg köy** “Dört yaşını geçen koyun.” (Ercilasun, Akkoyunlu 2014, 35 vd.); **buğu** “Erkek geyik, kızıl geyik.”, **külçakçı** “Dişi geyik.”, **külun** “Doğumdan bir yaşa kadar olan tay.”, **soyğun** “Erkek ve dişi geyik için genel ad.”, **tay** “Kulun’dan daha büyük, bir veya iki yaşında tay.”, **yabu** “Beygir, yük atı.” (Barutçu Özönder 2011, 78 vd.)...

Hayvan adlandırmalarına ilişkin söz varlığı ürünlerinde gözlenen kimi anlamsal ilişkiler, “sınıf üyeliği” (Palmer 2001, 94) kavramıyla açıklanmakta; bu durum, hem Türkçede hem de başka dillerde örneklenmektedir. Palmer’da belirtildiği üzere Lyons, bu türden ilişkiler için “altanlamlılık (hyponymy)” terimini kullanmıştır. Bu doğrultuda İngilizcede geçen “*horse* (at) [stallion (aygır), mare (kısarak), colt (tay)]”, “*sheep* (koyun) [ewe (koyun), lamb (kuzu), ram (koç)]”, “*pig* (domuz) [sow (dişi domuz), boar (erkek domuz), piglet (domuz yavrusu)]” örneklerindeki *horse* (at), *sheep* (koyun), *pig* (domuz), sözcükleri birer üstterimdir (Palmer 2001, 95). Türkiye Türkçesinin ölçünlü dilinde; türlü hayvanların yavrusunu, dişi ya da erkek cinsini, küçüğünü ya da büyüğünü karşılamak amacıyla kullanılan pek çok sözcük de aynı kapsamda değerlendirilebilir¹. Türkiye

¹ Türkiye Türkçesinin ölçünlü dilinde, bu türden ilişkilendirmelerin örneklendiği çok sayıda hayvan adı bulunmaktadır: **koyun (I)** “Geviş getirenlerden, eti, sütü, yapağısı ve derisi için yetiştirilen evcil hayvan (*Ovis aries*).” (TDK 2011, 1492); **koç (I)** “Damızlık erkek koyun.” (TDK 2011, 1455), **kuzu** “Koyun yavrusu.” (TDK 2011, 1551), **toklu** “Bir yıllık kuzu.” (TDK 2011, 2362), **şişek** “İki yaşındaki koyun; kuzulama dönemine girmiş veya doğurmuş koyun.” (TDK 2011, 2227); **sığır** “Geviş getirenlerden, boynuzlu büyükbaş evcil hayvanların genel adı.” (TDK 2011, 2090); **boğa** “Damızlık erkek sığır.” (TDK 2011, 370), **inek** “Dişi sığır.” (TDK 2011, 1192), **öküz** “Çift sürmekte, kağı çekmekte kullanılan, etinden yararlanılan, iğdiş edilmiş erkek sığır.” (TDK 2011, 1843), **düve** “Boğaya gelmemiş 1-2 yaşında dişi sığır.” (TDK 2011, 744), **buzacağı** “Yeni doğmuş, ana sütüyle beslenen sığır yavrusu.” (TDK 2011, 420), **dana** “İneğin, süttten kesildikten sonra bir yaşına kadar olan yavrusu.” (TDK 2011, 592), **tosun** “Danalıktan yeni çıkmış genç boğa.” (TDK 2011, 2375); **lüfer** “Eti beyaz, tadı güzel, gövdesi pullu bir balık (*Pomatomus saltatrix*).” (TDK 2011, 1594); **defneyaprağı** “Kemikli balıklar takımının, hanigiller familyasından lüferin küçük boylularına verilen özel bir ad (*Pomatomus saltatrix*).” (TDK 2011, 606), **çinekop** “Lüferin küçüğü (*Temnodon altator*).” (TDK 2011, 549), **sarıkanat** “Çinekoptan biraz büyük lüfer.” (TDK 2011, 2036), **kofana** “Lüfer balığının irisi.” (TDK 2011, 1457)...

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/12 Fall 2014

Türkçesinin ağızlarında ise adlandırmanın -bu tür örneklerle birlikte- hayvanların doğum zamanına ya da sırasına, vücudunun ya da herhangi bir vücut parçasının rengine, kimi yerlerindeki leke ya da işarete, ağırlığına, huyuna, türlü vücut bölümlerinin biçimsel özelliklerine, çıkardığı sese, yavrulama sayısına, yavru sayısına vb. dayanan çok geniş bir çerçevede ele alındığı ve buna dayalı zengin bir söz varlığı olduğu görülmektedir. Hayvanların Türk kültüründeki etkin rolleri yanında Türkçenin kimi olanaklarının kullanılmasıyla belirginleşen anlatım gücü, böylesi bir zenginliği doğurmuştur. Aksan da Anadolu ağızlarında “geniş ölçüde yararlanılan” bu anlatım gücünün “bağlantılı dil olmanın sağladığı olanaklardan yararlanıp dilin çeşitli morfolojilerini değişik görevlerde kullanarak yeni türetmelere gitmek, birleştirme ve tamlama yoluna sık sık başvurmak, anlatımda doğadan geniş ölçüde yararlanmak, ayrıntı sayılacak kavramları karşılamak, somutlaştırma dediğimiz aktarmalardan yararlanmak” gibi yollarla sağlandığını belirtmektedir (Aksan 2004, 189 vd.).

Bu çalışmada, Türkiye Türkçesi ağızlarının söz varlığından hareketle hayvan adlandırmaları için kullanılan belirleyiciler ortaya konmaya çalışılacaktır. Böylelikle Türk toplumunun yaşamında önemli bir yeri olan hayvanların adlandırılması için ağızlarda temel alınan özelliklerin ve buna dayalı ölçütlerin belirlenmesi, dilsel ürünlerden yararlanarak bu düzlemdeki yaklaşımların ve önceliklerin somutlaştırılması, adlandırmalar boyutunda Türkçenin anlatım gücünün ve sunduğu olanakların örneklenmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamdaki veriler, başta Derleme Sözlüğü (TDK 1993) olmak üzere Türkiye Türkçesi ağızlarına yönelik kimi çalışmaların taranmasıyla edinilmiştir. Çalışmamızda yapılan sınıflandırma denemesi de elde edilen verilerden yola çıkılarak oluşturulmuştur.

Türkiye Türkçesi ağızlarının söz varlığında, hayvanların kimi özelliklerine bağlı olarak biçimlenen adlandırma belirleyicileri, seçilen örneklerle birlikte aşağıda sıralanmıştır:

2. Hayvan Adlandırmalarına İlişkin Belirleyiciler

2.1. Cinsiyet

2.1.1. Dişi Tür

At	gırsrağ (Caferoğlu 1995a, 283), göyük (TDK 1993, 2173), köyük (TDK 1993, 4568)...
Atmaca	bazalak-2 (TDK 1993, 585)...
Deve	arvana (II) (TDK 1993, 337), celep (II)-4 [celeb] (TDK 1993, 877, 878), mayā (Uysal 2011, 648)...
Domuz	mengiç (TDK 1993, 4591)...
Eşek	gölük-2 (Caferoğlu 1994c, 176), maya (I)-5 (TDK 1993, 3138, 3139)...
Geyik	burçin (TDK 1993, 795)...
Hindi	gübez (I) (TDK 1993, 2205), kürel (TDK 1993, 3044), pillik (II) (TDK 1993, 3453), yapuh, yapuk (IV) (TDK 1993, 4180)...
Keklik	ferik (Gülseren 2000, 400), meri (V) (TDK 1993, 3169)...
Koyun	ebe (VIII) (TDK 1993, 1650), marya (TDK 1993, 4587)...

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/ 12 Fall 2014

Köpek	del (II) [délík (II)] (TDK 1993, 1408), erce (TDK 1993, 1764), kaçé (TDK 1993, 2586), masdı (III) (TDK 1993, 3131)...
Manda	dülbe (TDK 1993, 1627), kömüş ineği (TDK 1993, 2958), medeh (Ercilasun 2002, 380), mutak (TDK 1993, 3225)...
Ördek	ger (VI) (TDK 1993, 1994), gerördek (TDK 1993, 2006)...
Sığır	ineg (Eren 1997, 187)...
Sülün	bozço (TDK 1993, 750)...
Yaban domuzu	bangış [bangıç, bankış] (TDK 1993, 520), çalğuş (TDK 1993, 1053)...

2.1.2. Erkek Tür

Arı	boruzan (TDK 1993, 741), haradan (II) (TDK 1993, 2282), puları (TDK 1993, 3484), saka (IV) (TDK 1993, 3517); bambal (II)-1 (TDK 1993, 513), ordan (TDK 1993, 3287) “Erkek bal arısı”...
At	aygur [ayğır-1] (TDK 1993, 415), iğdiç-2 (TDK 1993, 2509); mortonoz “Erkek beygir.” (TDK 1993, 3210)...
Atmaca	cura (IV) [cure (II)] (TDK 1993, 1018)...
Domuz	kesegen (II) [keseğen (II)] (TDK 1993, 2761), yalıñ (X)-1 (TDK 1993, 4145), yeye (III) (TDK 1993, 4260)...
Deve	beserek (TDK 1993, 4454), buhur (Yıldırım 2006, 460), gök (IV) (TDK 1993, 2135), lök (I)-1 [lok (V)] (TDK 1993, 3089)...
Eşek	marzıman [marzuman] (TDK 1993, 3130), mıza-2 (TDK 1993, 3194), zırık (I) (TDK 1993, 4377)...
Geyik	buğu (II)-3 (TDK 1993, 781), deke (Akar 2004, 296)...
Hindi	hotoz (TDK 1993, 2420), loklok (I) (TDK 1993, 3084), tomtom (III) (TDK 1993, 3958), toslak (II) (TDK 1993, 4770)...
Kaz	gusak (I) [guska] (TDK 1993, 2202)...
Keçi	deke (TDK 1993, 1407), eneme (I)-2 (TDK 1993, 1750), koşat (II) (TDK 1993, 2933), seyiz (Olçay, Ercilasun, Aslan 1998, 396)...
Kedi	hone (Buran, Oğraş 2003, 194), kotak (I) [kotlak, kotur (VI)] (TDK 1993, 2935), matok (TDK 1993, 3136), motorok (TDK 1993, 3211)...
Keklik	kazak (VII) (TDK 1993, 2710), tülek (II) (TDK 1993, 4777)...
Koyun	beran (TDK 1993, 630), ğoş (Buran 1997, 193), kepş (TDK 1993, 2750), kokoç (I) (TDK 1993, 2905)...
Kuş	babaç (TDK 1993, 4438)...
Manda	camıs (Gülseren 2000, 391), gambeş (TDK 1993, 1907), kel (VI) (TDK 1993, 2724), kırvan (TDK 1993, 2839)...
Ördek	patar (TDK 1993, 3408), suná (II) (TDK 1993, 3695)...
Sığır	göbüş (II) (TDK 1993, 2118), köpü (Demir 2001, 350), sıvat (IV) (TDK 1993, 3622); ulağ (II) “Öküz.” (TDK 1993, 4783)...

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/12 Fall 2014

doi

Tavuk **cılıh** (Caferoğlu 1995b, 227), **horaz** (Eren 1997, 187), **kıçırucu** (TDK 1993, 2785), **öteç** (TDK 1993, 3357)...

Turaç **mavri (IV)** (TDK 1993, 3138)...

Yaban domuzu **çalgıç (I)** (TDK 1993, 1051)...

2.2. Gelişim Evreleri

2.2.1. Yavruuluk Dönemi

Aslan **gagaç (I)** (TDK 1993, 1892)...

At **daylağ** (Olçay, Ercilasun, Aslan 1998, 390), **gulun** (Caferoğlu 1995a, 284; Gülseren 2000, 403), **kılık (VI)** (TDK 1993, 2798), **sipik** (TDK 1993, 3644)...

Ayı **duvaç** (TDK 1993, 1614), **fetik** (TDK 1993, 1848), **kotit** (Günay 2003, 324), **panak (II)** (TDK 1993, 3389)...

Balık **çakevi [çakı (III)]** (TDK 1993, 1042), **çime** (TDK 1993, 1223), **inecik (II)** (TDK 1993, 2540), **zillik (II)** (TDK 1993, 4387)...

Bit **nütük** (TDK 1993, 3258), **yavşah, yavşak (I)** [yavışak, yavşı, yavşu, yavşuk, yavuşah, yavuşak] (TDK 1993, 4206)...

Ceylan **kere (I)** (TDK 1993, 2752)...

Çekirge **sekin-2** (TDK 1993, 4680)...

Deve **boğuç** (Yıldırım 2006, 459), **çöşsek (I)** (TDK 1993, 1296), **hoşeki** (Gülseren 2000, 406), **torum (I) [türün]** (TDK 1993, 3970)...

Doğan **cavlu** (TDK 1993, 867)...

Domuz **bazak [boza (I), bozak (I)-2]** (TDK 1993, 585), **çızga [cızga (III), cızka (II)]** (TDK 1993, 1201), **hoduç** (Demir 2001, 348), **persi** (TDK 1993, 3432)...

Eşek **fudak** (TDK 1993, 1879), **hotuk (I)** (TDK 1993, 2420), **kürrük** (Gülseren 2000, 411), **zıpçık (III)** (TDK 1993, 4374)...

Fare **bıstık** (TDK 1993, 670), **evik (II)** (TDK 1993, 1807), **sivsik (I)** (TDK 1993, 3649)...

Geyik **seyik (II)** (TDK 1993, 3595)...

Güvercin **balah (I)-4** (TDK 1993, 497), **cızık (V)** (TDK 1993, 949), **cızlak (VI)** (TDK 1993, 951), **göde (II)-2** (TDK 1993, 2123)...

Hindi **biybiy [biybiy]** (TDK 1993, 673), **cırlavuk (II)** (TDK 1993, 933), **dayday (I)** (TDK 1993, 1387), **didi** (TDK 1993, 1481)...

İnek **gölük (I)-4** (TDK 1993, 2146), **piçik [picik (I)]** (TDK 1993, 3451), **zıplak (III)** (TDK 1993, 4375), **tüve [tövüs]** (TDK 1993, 4779)...

Karabatak **mimilik** (Günay 2003, 327)...

Karaca **ceblek** (TDK 1993, 872)...

Karga **cak kargası-1** (TDK 1993, 849)...

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/12 Fall 2014

Kartal	belibağlı (TDK 1993, 617)...
Katr	gncırak (II) (TDK 1993, 2048), gotnak (TDK 1993, 2108)...
Kaz	çuri (TDK 1993, 1305), badı (TDK 1993, 4439), muni (TDK 1993, 3220), patir (TDK 1993, 3411)...
Keçi	cıba (Akca 2012, 388), beçi (TDK 1993, 4451), ğıdık (Sağır 1995, 416), titan (TDK 1993, 3941)...
Kedi	bissiru (TDK 1993, 704), cındal (TDK 1993, 919), kulu (II) [kulma] (TDK 1993, 2996), manık (Yıldırım 2006, 481)...
Kefal	çeçe (IV) (TDK 1993, 1104), saça (TDK 1993, 3508) sarıkulak (TDK 1993, 3545)...
Keklik	hırnık (II) (TDK 1993, 2371), fariç [fārec, fariç] (TDK 1993, 1834, 1835), filik (I)-9 (TDK 1993, 1865), palas (II)-2 (TDK 1993, 3383)...
Kene	yavısı-1 (Caferoğlu 1995b, 262)...
Kırlangıç	ababil (TDK 1993, 5)...
Koyun	ağense (TDK 1993, 88), barlık (TDK 1993, 531), düdü (II) (TDK 1993, 1617)...
Köpek	bukiyh (TDK 1993, 784), kıdık (VI) [kıdı (IV), kıçık (I)] (TDK 1993, 2786), piçtek (Demir 2001, 353), tanbili (TDK 1993, 3819)...
Kurbağa	dombay balığı (TDK 1993, 1552), eyrikepçe (TDK 1993, 1826), tavacık (II) (TDK 1993, 3845), yanuç (III)-2 (TDK 1993, 4175)...
Kurt	gölbez-4 (TDK 1993, 2140, 2141)...
Kuş	cırık (II)-2 (TDK 1993, 929)...
Levrek	cılavra (TDK 1993, 964)...
Manda	balak (Demir, Aydoğdu 2009, 577), corkadak (I) [combe, coruk (V)] (TDK 1993, 1001), ğadek (Sağır 1995, 415), mança [manço] (TDK 1993, 3119)...
Ördek	kirik (I) (TDK 1993, 2877), mani (I)-2 (TDK 1993, 3123), paytak (III) (TDK 1993, 3416), vidividi (TDK 1993, 4805)...
Sığır	bicik (I) [bıçık, bici, biçik (II)] (TDK 1993, 4458), etlik (I)-2 (TDK 1993, 1799), buzak (Günay 2003, 312), kızılca (IV) (TDK 1993, 2864)...
Tahtakurusu	ıvacık (TDK 1993, 2497)...
Tavşan	becen (I) [becel (I)-1, belec (II)] (TDK 1993, 591), hotmak (I) (TDK 1993, 2420), köçen (I) [köcen] (TDK 1993, 2947), mercan (I)-1 (TDK 1993, 3166)...
Tavuk	cücen (Demir 2001, 339), cücük (Demir 2001, 339), naka (TDK 1993, 3234)...
Torik	gaco (I) (TDK 1993, 1887)...
Yaban domuzu	mıçı (I) (TDK 1993, 3178)...

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/12 Fall 2014

Yaban ördeği **cura (IV)-3** (TDK 1993, 1018), **kiriz-1** (TDK 1993, 4560)...

Yaban tavşanı **kayık (IV)** (TDK 1993, 2700)...

Yayın balığı **kelebek (III)** (TDK 1993, 2726), **yayınçarığı** (TDK 1993, 4211)...

Yengeç **cıngırya** (TDK 1993, 923)...

2.2.1.1. Hayvan Yavrularına İlişkin Adlandırma Ölçütleri

2.2.1.1.1. Cinsiyetle İlgili Belirleyiciler

2.2.1.1.1.1. Dişi Tür

bulara “Dişi sıpa.” (TDK 1993, 786), **nayıl** “Dişi dana.” (Buran, Oğraş 2003, 197), **örye** [örüye] “Dişi tay.” (TDK 1993, 3355)...

2.2.1.1.1.2. Erkek Tür

adal “Erkek dana.” (TDK 1993, 62), **bazbaz** “Erkek doğan yavrusu.” (TDK 1993, 586), **mozuk (II)-1** “Erkek buzağı.” (TDK 1993, 3213), **toğa** “Erkek oğlak.” (TDK 1993, 3943)...

2.2.1.1.2. Doğumla İlgili Belirleyiciler

2.2.1.1.2.1. Doğum Öncesi

kundu “Atın karnındaki yavru.” (TDK 1993, 3001)...

2.2.1.1.2.2. Doğum Sırası

döl başı “Sürüde ilk doğan kuzu, oğlak.” (TDK 1993, 1576), **emlik (II)-5** “Keçilerin doğurdukları ilk yavru.” (TDK 1993, 1739), **güveyin-1** “Arının ilk yavrusu.” (TDK 1993, 2241); **yuva dibi** “En son çıkan yavru.” (TDK 1993, 4322)...

2.2.1.1.2.3. Doğum Zamanı

emlik (II)-9 “Yazın doğmuş koyun yavrusu.” (TDK 1993, 1739), **güz cülüğü (I)** [güzgüz] “Sonbaharda çıkan civciv.” (TDK 1993, 2243), **kaçıntı-1** “Davar sahipleri koçları çiftleştirmeden önce gebe kalarak kışın kuzulayan koyun ve keçilerin yavruları.” (TDK 1993, 4528), **postili** “Baharda doğmuş altı aylık oğlak.” (TDK 1993, 3472); **bağanak-1** “Doğum vakti gelmeden hayvan karnından çıkarılan yavru.” (TDK 1993, 474), **kış kış (III)** “Erken doğan kuzu.” (TDK 1993, 2846), **picine-3** “Erken doğan dişi yavru.” (TDK 1993, 4648)...

2.2.1.1.2.4. İkizlik

yalkı (VII) “İkiz doğmuş oğlak.” (TDK 1993, 4147)...

2.2.1.1.3. Anneyle İlgili Belirleyiciler

2.2.1.1.3.1. Anne Yaşı

ülazim “Bir yaşındaki keçinin yavrusu.” (TDK 1993, 4062)...

2.2.1.1.3.2. Anne Kaybı

beçen “Anası ölmüş oğlak.” (TDK 1993, 593), **emtiş** “Anasız büyüyen kuzu ve oğlak.” (TDK 1993, 1742); **eftik (II)** “Herhangi bir koyuna emdirilen öksüz kuzu.” (TDK 1993, 1671)...

2.2.1.1.4. Fiziksel Özellikler

2.2.1.1.4.1. Renk

sakar (II) “Ağzı, gözü, burnu kara kuzu.” (TDK 1993, 3518)...

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/ 12 Fall 2014

2.2.1.1.4.2. Vücut Yapısı

bıçık “Küçük dana.” (Sağır 1995, 410), **sütyamğı [sütvurgunu]** “Ana sütü emmediği için kavruk kalan hayvan yavrusu.” (TDK 1993, 3728)...

2.2.1.1.4.3. Ağırlık

göbelek (XIII) “Küçük ve şişman köpek yavrusu.” (TDK 1993, 2116); **emlik-2** “Cılız, gelişmemiş kuzu.” (TDK 1993 4495), **kırkıl (I)** “Cılız kalmış tay.” (TDK 1993, 2829)...

2.2.1.1.5. Organlar ya da Vücut Bölümleri

2.2.1.1.5.1. Organların ya da Vücut Bölümlerinin Biçimsel Özelliği, Niteliği

toloman “Çok tüylü köpek yavrusu.” (TDK 1993, 3953)...

2.2.1.1.5.2. Organların ya da Vücut Bölümlerinin Eksikliği, Kusuru

cıkık “Yele ve kuyruğu kesilmiş tay.” (TDK 1993, 906), **ciğa (III)** “Tüysüz kuş yavrusu.” (TDK 1993, 962)...

2.2.1.1.6. Cins ya da Soya Dayalı Belirleyiciler

2.2.1.1.6. 1. Cinste Yetkinlik

emlig “İyi cins kuzu.” (TDK 1993, 1739); **kesele** “Soyu bozuk olan köpek yavrusu.” (TDK 1993, 2762)...

2.2.1.1.6.2. Melezlik

2.2.1.1.6.2.1. Melezlenen Türlerin Belirtildiği Durumlar

doltacı “Tazıyla köpeğin çiftleşmesinden doğan yavru.” (Buran, Oğraş 2003, 190), **kirçal** “Köpekle çakalın birleşmesinden doğan melez yavru.” (TDK 1993, 2876), **kürküt (II)** “Yoz deve ile tüylü deveden olan yavru.” (TDK 1993, 3045), **siter** “Tüylü av köpeği ile tüysüz av köpeğinin birleşmesinden olan melez yavru.” (TDK 1993, 3646), **tenem** “Tiftikle kıl keçinin çiftleşmesinden doğan melez keçi yavrusu.” (TDK 1993, 3878)...

2.2.1.1.6.2.2. Melezlenen Türlerin Belirtilmediği Durumlar

bayat (I) “İki ayrı cins güvercinin birleşmesinden meydana gelen melez yavru.” (TDK 1993, 578)...

2.2.1.1.7. İşlev ya da Görev

gevik (IX) “Yavrusu ölen ineğin sütünü sağdırması için emzirilen başka bir buzağı.” (TDK 1993, 2011)...

2.2.1.1.8. Yaşamsal Etkinlikler

yürüdüm “Davar üretmek için alınan damızlık yavru.” (TDK 1993, 4333); **burma** “Koç olmaması için inetilmiş iki üç yaşındaki kuzu.” (Caferoğlu 1994c, 156); **düğe (I)** [**döve, duge, düga, düge, düke (I), düva (II), düye-1**] “Boğaya gelmemiş iki üç yaşında dişi dana, düve.” (TDK 1993, 1619), **güre (I)** “İki buçuk-üç yaşında, henüz doğurmamış dişi tay.” (TDK 1993, 4068)...

2.2.1.1.9. Alışlıklar

ciñgen (III) “Hindi altına konan tavuk yumurtalarından çıkararak hindi ile gezen tavuk civcivi.” (TDK 1993, 979), **etti (I)** “İnsana alıştırmış koyun ya da keçi yavrusu.” (TDK 1993, 1800), **gıdı** “İnsanlara alışkın keçlik yavrusu.” (TDK 1993, 2035), **ikti (I)** “Annesi öldüğü için

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/12 Fall 2014

başka koyun emmeye alıştıran kuzu ya da oğlak.” (TDK 1993, 2516), **uçkun (III)-1** “Anasınca uçmaya alıştıran yavru kuş.” (TDK 1993, 4021)...

2.2.1.1.10. Hayvanlara İlişkin Eylemler

emişken (II)-2 “Anasını sık sık emen kuzu.” (TDK 1993, 1737)...

2.2.1.1.11. Sakatlık

baymak (VIII) “Ayakları eğri olarak doğan keçi yavrusu (oğlak).” (TDK 1993, 583)...

2.2.1.1.12. Ölüm

brağıntı-1 “Düşük yavru (hayvanlar hakkında).” (TDK 1993, 668), **kızıkavırım (II)** “Kuluçka tavuğun yumurtaların üzerinde gereği kadar yatmaması nedeniyle yumurtadan çıkamayıp ölen civciv.” (TDK 1993, 2865), **mızık (IV)-3** “Arıların en son olan cansız yavruları.” (TDK 1993, 3195)...

2.2.1.1.13. Hayvan Topluluklarının Adlandırılması

döl (II) “Topluca güdülen keçi, koyun yavruları.” (TDK 1993, 4487)...

2.2.2. Ergenlik ya da Yetişkinlik

tar (IV) “Genç hayvan.” (TDK 1993, 3830); **celfin (I)-1 [celhin, çelfin]** “Henüz yumurtlamayan küçük tavuk, piliç.” (TDK 1993, 878), **cülcül** “Eti yenecek çağa gelmiş horoz.” (TDK 1993, 1026), **cüvcan** “Civcivden büyük, piliçten küçük devre, palaz.” (TDK 1993, 1028), **çona (III)** “Buzağının büyüğü, tosun.” (TDK 1993, 1268), **gayalak [gayalık, gaylak]** “Genç dişi deve.” (TDK 1993, 1943), **gemlik (II) [gemliyh]** “Dövene koşulacak çağa gelmiş öküz, manda.” (TDK 1993, 1987), **kırı** “Sıpadan biraz daha büyük eşek yavrusuna verilen ad.” (Toker 2011, 1241), **mozzik** “Küçük, genç öküz.” (Sağır 1995, 423), **mikri** “Orta yaştaki ördek.” (TDK 1993, 3198), **nofli** “Genç koyun.” (TDK 1993, 3254), **vizik (I) [vizzik (I)]** “Güvercin palazı.” (TDK 1993, 4106), **yarka** “Tavuklaşmaya başlayan, yumurtlama çağına gelmiş piliç.” (TDK 1993, 4186), **yazmış-1** “Doğurma yaşına giren doğurmamış keçi.” (TDK 1993, 4219), **yetiklik (I)** “Yetişmiş deve.” (TDK 1993, 4257)...

2.2.3. Yaşlılık

etli “Oldukça yaşlanmış hayvan.” (TDK 1993, 1799), **gañruk (II)** “Yaşlı hayvan.” (TDK 1993, 1915), **yörüm** “Kart hayvan.” (TDK 1993, 4310); **azılı** “Kart erkek yaban domuzu.” (TDK 1993, 439), **çüre** “Yaşlı atmaca.” (Günay 2003, 313), **dızman (II)** “Kart teke.” (TDK 1993, 1477), **fosa (I)** “Yaşlı koyun.” (TDK 1993, 1877), **gölük** “Kısrak, yaşlı kısrak.” (Koraş 2002, 191), **kartal (II)** “Yaşlı erkek manda.” (TDK 1993, 2669), **kırçıl (I)-2** “İhtiyarlanmış erkek domuz.” (TDK 1993, 2819), **longur (III)** “Yaşlı köpek.” (TDK 1993, 3086), **mazmak** “Kart erkek koyun.” (TDK 1993, 3145), **somsom (II)** “Kocamış koyun köpeği.” (TDK 1993, 3663), **yoz (I)-5** “Kart keklik.” (TDK 1993, 4302)...

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/ 12 Fall 2014

2.3. Yaşam Süresi

2.3.1. Yavru Olarak Etiketlenenlerde

2.3.1.1. Cinsiyetin Belirtildiği Durumlar

2.3.1.1.1. Bir Zaman Biriminin Gözetilmesi

2.3.1.1.1.1. Gün

cebiş “Yeni doğmuş dişi buzağı.” (Demir, Aydoğdu 2009, 588), **dişcek** “Koyun, keçi vb. hayvanların yeni doğmuş dişi yavruları.” (TDK 1993, 1520); **açal** “Yeni doğmuş erkek buzağı.” (TDK 1993, 57), **koto** “Yeni doğmuş erkek keçi, oğlak.” (TDK 1993, 2937)...

2.3.1.1.1.2. Yıl

öre (IV) “Üç yaşında dişi tay.” (TDK 1993, 3344), **tüştür-1** “Bir yaşındaki dişi keçi yavrusu.” (TDK 1993, 4015); **değişmen** “Bir yaşında erkek oğlak, kılkeçi.” (TDK 1993, 1407), **tana-1** “İki yaşında erkek dana.” (TDK 1993, 4736), **toğlı [toğli, toğlu]** “Bir yaşında erkek kuzu.” (TDK 1993, 3943)...

2.3.1.1.2. Bir Zaman Aralığının Gözetilmesi

evere “Mandanın üç dört yaşına kadar olan dişi yavrusu.” (TDK 1993, 1805), **gulan (II)** “Üç, dört yaşındaki dişi tay.” (TDK 1993, 2191), **küpe (I)** “Bir ile üç yaş arasındaki dişi tay.” (TDK 1993, 3040), **urya (II)** “İki buçuk yaşındaki dişi tay.” (TDK 1993, 4042); **kırkım (III)** “Bir yaşından iki yaşına kadar olan erkek oğlak.” (TDK 1993, 2829)...

2.3.1.1.3. Gelişim ya da Yetkinlik

kıncır “Henüz ötmeyen yavru horoz.” (TDK 1993, 2807)...

2.3.1.2. Cinsiyetin Belirtilmediği Durumlar

2.3.1.2.1. Bir Zaman Biriminin Gözetilmesi

2.3.1.2.1.1. Gün

kada (II) “Yeni doğmuş hayvan yavrusu.” (TDK 1993, 2587), **emlik (II)-3** “Yeni doğmuş koyun yavrusu.” (TDK 1993, 1739), **fariş** “Yumurtadan yeni çıkan keklik yavrusu.” (TDK 1993, 1836), **göbelle (I)** “Yeni doğmuş kuzu.” (TDK 1993, 2116), **karadığan** “Yumurtadan yeni çıkmış kurbağa yavruları.” (TDK 1993, 2642), **kocik (III)** “Yeni doğmuş manda yavrusu.” (TDK 1993, 2892), **pırlak (I)-2** “Yeni doğmuş eşek yavrusu.” (TDK 1993, 3442), **tanışman** “Yeni doğan domuz yavrusu.” (TDK 1993, 3820), **zıbık (VIII)** “Yeni doğan kuş yavrusu.” (TDK 1993, 4364); **bağa (II)-3** “Birkaç günlük kurbağa yavrusu.” (TDK 1993, 473), **bulluk** “Buzağının ilk günlerdeki adı.” (TDK 1993, 789)...

2.3.1.2.1.2. Hafta

emilik (I) “Bir haftalık keçi yavrusu.” (TDK 1993, 1735)...

2.3.1.2.1.3. Ay

bidı (IV) [**bidık (I)-1**, **bidık (I)-2**] “Deve yavrusu, bir aylık deve yavrusu.” (TDK 1993, 687), **balada (I)** “Altı aylık piliç.” (TDK 1993, 497)...

2.3.1.2.1.4. Yıl

a) 1 yaş

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/12 Fall 2014

yaşatma “Bir yaşında hayvan yavrusu.” (TDK 1993, 4815); **daplak (II)** “Bir yaşındaki dana.” (TDK 1993, 1365), **oğlakman** “Bir yaşındaki oğlak.” (TDK 1993, 3267), **yazarlak** “Bir yaşındaki domuz yavrusu.” (TDK 1993, 4215)...

b) 2 yaş

cehri (II) “İki yaşında deve yavrusu.” (TDK 1993, 876), **çiyleme (I)** “İki yaşındaki oğlak.” (TDK 1993, 1251), **kendiz (I)** “İki yaşındaki manda yavrusu.” (TDK 1993, 2742), **mazman (II)-1** “İki yaşındaki kuzu.” (TDK 1993, 3146), **şilhor** “İki yaşında tay.” (TDK 1993, 3777)...

c) 3 yaş

havudu “Yeni semer vurulan üç yaşındaki deve yavrusu.” (TDK 1993, 2313), **kapak (IV)** “Üç yaşındaki tay.” (TDK 1993, 2629), **macok** “Üç yaşındaki manda yavrusu.” (TDK 1993, 3098)...

d) 4 yaş

iki havdu “Dört yaşında deve yavrusu.” (TDK 1993, 2514), **törtlü** “Dört yaşında tay.” (TDK 1993, 3984)...

2.3.1.2.2. Bir Zaman Aralığının Gözetilmesi

başmak (II) “Bir iki senelik dana.” (TDK 1993, 564), **dombuluş** “Altı aylığa kadar deve yavrusuna verilen ad.” (TDK 1993, 1552), **emlik oğlak** “İki üç aylık olan keçi yavrularına verilen isim.” (TDK 1993, 1740), **güre** “Bir yaşından üç yaşına kadar olan taylara verilen ad.” (Demir, Aydoğdu 2009, 625), **podı** “Bir yaşından küçük deve yavrusu.” (TDK 1993, 3465), **puçi** “Bir yaşına kadar inek yavrusu.” (TDK 1993, 3482), **sarıtülü** “1-2 yaşında keçi yavrusu.” (TDK 1993, 3546), **taylak (I)-8** “Üç ya da dört aylık tavşan yavrusu.” (TDK 1993, 3852)...

2.3.1.2.3. Gelişim ya da Yetkinlik

sütemen “Süt emme çağında hayvan yavrusu.” (TDK 1993, 3726); **ala palaz** “Gagası ve ayakları yeni kırmızılaşmaya başlamış keklik yavrusu.” (TDK 1993, 197), **asıtana** “Süt emme devresini geçirdiği halde hâlâ anasını emen dana.” (TDK 1993, 343), **çomça balık [comça balık, çomçom (I)]** “Henüz ayakları çıkmamış kurbağa yavrusu.” (TDK 1993, 1266), **emeç (IV)** “Henüz memeden kesilmemiş buzağı.” (TDK 1993, 1732), **emlik kuzu** “Henüz ot yememiş, yalnız anasını emen kuzu.” (TDK 1993, 1739), **fisil (IV)** “Tüylene memiş fare yavrusu.” (TDK 1993, 1871), **manak (III)** “Yeni uçmaya başlayan yavru güvercin.” (TDK 1993, 3116), **yardım (II)** “Henüz kurtçuk döneminde bulunan arı.” (TDK 1993, 4181)...

2.3.2. Yavru Olarak Etiketlenmeyenlerde

2.3.2.1. Cinsiyetin Belirtildiği Durumlar

2.3.2.1.1. Yaşın Gözetilmesi

a) 1 yaş

gürü-2 “Bir yaşındaki kısırak.” (TDK 1993, 2238); **cet (II)-2** “Bir yaşında horoz.” (TDK 1993, 886), **eveç (II)** “Bir yaşında erkek koyun.” (TDK 1993, 1803), **goy (I)** “Bir yaşına girmiş öküz.” (TDK 1993, 2110), **kılıkesik** “Bir yaşında erkek keçi.” (TDK 1993, 2798)...

b) 2 yaş

deliyazmış “İki yaşındaki dişi keçi.” (TDK 1993, 1414), **düve** “İki yaşında dişi sığır.” (Yıldırım 2006, 467), **kazez** “İki yaşında dişi koyun.” (TDK 1993, 2711), **neverik [nevelik, nevezik]** “İki yaşındaki dişi manda.” (TDK 1993, 3248); **belendir** “İki yaşındaki erkek koyun.”

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/12 Fall 2014

(TDK 1993, 612), **dübür** “İki yaşında erkek keçi.” (TDK 1993, 1616), **topraklık (I)** “İki yaşında öküz.” (TDK 1993, 3964)...

c) 3 yaş

bizaç “Üç yaşındaki dişi koyun.” (TDK 1993, 713), **gelinci (I)** “Üç yaşında kısarak.” (TDK 1993, 1979); **baran (III)** “İri koç, üç senelik koç.” (TDK 1993, 525), **düber** “Üç yaşında erkek keçi.” (TDK 1993, 1616), **koşum** “Üç yaşında erkek manda.” (TDK 1993, 2934), **ögeç** “Üç yaşında erkek davar.” (TDK 1993, 4621)...

d) 4 yaş

gazak tülek “Dört yaşında erkek keklik.” (TDK 1993, 1953)...

e) 5 yaş

beşli (VII) “Beş yaşında erkek davar.” (TDK 1993, 645)...

2.3.2.1.2. Bir Yaş Aralığının Gözetilmesi

hadun “Üç dört yaşındaki dişi deve.” (TDK 1993, 2250), **maydan [matyan]** “İki, üç yaşındaki kısarak.” (TDK 1993, 3140); **azap (I)** “Erkek kekliğin bir yaşını geçmiş olanı.” (TDK 1993, 435), **burcu (I)** “Dört beş yaşında erkek deve.” (TDK 1993, 795), **cıllık (II)-1** “Bir senelik veya daha küçük horoz.” (TDK 1993, 914), **korit [korıt]** “Bir yaşına kadar olan erkek keçi; bir yaşından iki yaşına kadar olan erkek keçi.” (TDK 1993, 2925), **mazman (II)-3 [maz (III)-2]** “4-5 yaşındaki erkek koyun.” (TDK 1993, 3146), **neri** “İki yaşından büyük erkek keçi, teke.” (TDK 1993, 3247), **ögeç [öveç (III)-3, ögeş-2, öğüç (II), ökeç-2, öneç, önneç]** “Bir yaşından dört yaşına kadar erkek koyun, koç; iki yaşına kadar erkek keçi.” (TDK 1993, 3314), **uvanık** “Üç dört yaşında öküz.” (TDK 1993, 4788)...

2.3.2.1.3. Gelişim ya da Yetkinlik

torpiç “Daha kuzulamamış koyun.” (TDK 1993, 3969)...

2.3.2.2. Cinsiyetin Belirtilmediği Durumlar

2.3.2.2.1. Yaşın Gözetilmesi

a) 1 yaş

caydak (IV) “Bir yaşındaki hayvan.” (TDK 1993, 868); **bartlak, bārtlak (III)-1** “Bir yaşında manda.” (TDK 1993, 535), **fişek (II)** “Bir yaşındaki koyun.” (TDK 1993, 1872), **yilek (II)** “Bir yaşındaki eşek.” (TDK 1993, 4277), **yördüm** “Bir yaşındaki davar.” (TDK 1993, 4308), **zağ (IX)-2** “Bir yaşında kara karga.” (TDK 1993, 4341)...

b) 2 yaş

belin (IV) “İki yaşındaki koyun.” (TDK 1993, 618), **gabätülele [geltülele]** “İki yaşındaki keklik.” (TDK 1993, 1884), **havıdı** “İki yaşındaki deve.” (TDK 1993, 2310), **kelyazan** “İki yaşında kısır keçi; iki yaşında tiftik keçisi.” (TDK 1993, 2736), **pota (I)-1** “İki yaşındaki manda.” (TDK 1993, 3473)...

c) 3 yaş

dölbe “Üç yaşında manda.” (TDK 1993, 1576), **mazman (II)-2 [maz (III)-1]** “Üç yaşına girmiş koyun.” (TDK 1993, 3146), **tırlak (I)-2** “Üç yaşında deve.” (TDK 1993, 3922)...

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/12 Fall 2014

d) 4 yaş

azman “Dört yaşını bulmuş koyun.” (Caferoğlu 1995b, 223), **dünen (II)** “Üç yaşını bitirmiş at.” (TDK 1993, 1631), **semerlik** “Dört yaşında eşek.” (TDK 1993, 3579)...

2.3.2.2.2. Bir Yaş Aralığının Gözetilmesi

düküsken “İki üç yaşındaki sığır.” (TDK 1993, 1627), **honamaz (II)** “Dört yaşından büyük keklik.” (TDK 1993, 2401), **patak (II)-1** “On yaşından yukarı olan deve.” (TDK 1993, 3407), **şelfin [şerefin]** “Bir yaşından küçük horoz.” (3758), **torlak (II)** “İki ile üç yaş arasındaki deve.” (TDK 1993, 3968), **toska** “2-3 yaşında manda.” (TDK 1993, 4770)...

2.4. Fiziksel Özellikler

2.4.1. Renk

2.4.1.1. Vücudun Tümüne İlişkin Renk Değerlendirmeleri

2.4.1.1.1. Tek Bir Rengin Gözetilmesi

aloç (I) [aloş] “Al renkli hayvan.” (TDK 1993, 228); **ak kır** “Bütünüyle beyaz olan at, süt kır.” (TDK 1993, 156), **balle (I)** “Ak öküz.” (TDK 1993, 4442), **belâ** “Hertarafı beyaz olan koyun.” (TDK 1993, 606), **bozal [bozerkeç]** “Boz keçi.” (TDK 1993, 748), **ferik (V)** “Sarı akrep.” (TDK 1993, 1846), **geneş (I) [gedüğüş, ger (I)-5]** “Kahverengi inek.” (TDK 1993, 1990), **ger (I)-4** “Kestane renginde (eşek).” (TDK 1993, 1994), **gelengür** “Beyaz sincap.” (TDK 1993, 1975), **gırav [gıravgırav (I)]** “Mavi renkli karga.” (TDK 1993, 2053), **gök at** “Demirkırı renginde at.” (TDK 1993, 2135), **kayapa** “Gri renkli yaban güvercini.” (TDK 1993, 2697), **kundala** “Deve tüyü renkli güvercin.” (TDK 1993, 3001), **manaşır [manuşır]** “Yeşil kertenkele.” (TDK 1993, 3116), **süngül** “Sarı kertenkele.” (TDK 1993, 3715)...

2.4.1.1.2. Birden Fazla Rengin Gözetilmesi

alagırık (II) “Alacalı köpek.” (TDK 1993, 187), **alakiştik** “Alaca renkli kedi.” (TDK 1993, 191), **kemer (II)** “Alacalı keçi.” (TDK 1993, 2738), **lor güvercin** “Alaca güvercin.” (Buran, Oğraş 2003, 196); **dılğır** “Siyah beyaz renkli hayvan.” (Buran, Oğraş 2003, 190), **kıcu** “Sarı, siyahlı, alacalı hayvan.” (TDK 1993, 2784), **alagenevür** “Siyahlı beyazlı yılan.” (TDK 1993, 187), **gula (I)-1** “Sarı ile kırmızı renkli beygir.” (TDK 1993, 2190), **heybeli** “Yarısı beyaz, yarısı siyah keçi.” (TDK 1993, 2352), **isliboz** “Rengi bozla kahverengi arasında olan eşek.” (TDK 1993, 2557), **kınatire** “Yeşil, mavi renkli kertenkele.” (TDK 1993, 2806), **sarıboz** “Aka yakın sarı renkli eşek.” (TDK 1993, 3544)...

2.4.1.1.3. Bir Renk Tonunun Gözetilmesi

aşı (II) “Açık renkli sincap.” (TDK 1993, 353), **ger (I)-3** “Açık maviye yakın, gök renginde (keçi).” (TDK 1993, 1994), **ödü** “Açık renkli yabangüvercini.” (TDK 1993, 3311)...

2.4.1.2. Vücudun Belli Bir Bölümüne İlişkin Renk Değerlendirmeleri

2.4.1.2.1. Başla İlgili Belirleyiciler

kenetli “Dudakları beyaz hayvan.” (TDK 1993, 2743), **yağal (I)** “Yüzü kahverengi olan hayvan; kulakları sarı hayvan.” (TDK 1993, 4116); **alaş (II)-2** “Yeşil başlı erkek ördek” (TDK 1993, 199), **alaşa (I)-2** “Ağzı ve burnu beyaz olan at.” (TDK 1993, 199), **almabaş-1** “Kırmızı başlı yaban ördeği.” (TDK 1993, 226), **alyanak (II)** “Kafasının yan tarafları kırmızı kefal balığı.” (TDK 1993, 235), **buçka (I)** “Yanaklarındaki kıllar sarı, kırmızı, beyazla karışık olan keçi.” (TDK 1993, 777), **gula (I)-2** “Kulak arkasındaki tüyleri kahverengi olan keçi.” (TDK 1993, 2190), **karamalak**

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/12 Fall 2014

“Ağzı ve burnu siyah olan eşek.” (TDK 1993, 2650), **yañal, yanal (V) [yanıl-2]** “Kulakları sarı ya da kahverengi keçi.” (TDK 1993, 4159)...

2.4.1.2.2. Gövdeyle İlgili Belirleyiciler

ala ganat “Beyaz kanatlı yabancı güvercin.” (TDK 1993, 187), **ak kanat (I)-1** “Kuyruğu ve yelesi beyaz olan at.” (TDK 1993, 155), **boymul** “Boynu siyah koyun.” (TDK 1993, 746), **böğrül (I)** “Yan tarafı beyaz olan sığır.” (TDK 1993, 765), **dalı kara** “Omuzunda kara tüyleri olan beyaz güvercin.” (TDK 1993, 1344), **guyrul** “Kuyruğunun ucu beyaz olan inek, öküz ve emsâli.” (Caferoğlu 1994a, 325)...

2.4.1.2.3. Ayaklarla İlgili Belirleyiciler

alapaça “Ayakları beyaz renkli at.” (TDK 1993, 197), **eli kefinli** “Öndeki ayaklarından biri beyaz olan at.” (TDK 1993, 1717), **köstekli (II)** “İki ayağı beyaz olan at.” (TDK 1993, 2976), **sekül** “Bilekleri beyaz olan at.” (Caferoğlu 1994a, 344)...

2.4.1.3. Vücudun Birden Fazla Bölümüne İlişkin Renk Değerlendirmeleri

ger (I)-1 [gerdoğu, geniş (III), gerkeçil] “Karnı, bacağı, burnu ya da kulakları beyaz ile siyah arası renkte olan keçi.” (TDK 1993, 1993, 1994), **goñur (IV)** “Boynuz dipleri, yüzü, bel çizgisi, gerdanı sarıya yakın, diğer yerleri siyah sığır.” (TDK 1993, 2102), **gökger** “Bacakları ve kulakları gri keçi.” (TDK 1993, 4510), **karaca** “Gövdesi beyaz, yüzü kara koyun.” (TDK 1993, 2640), **kızılger** “Kulaklarının üstü ve omuz başları kızıl olan kara keçi.” (TDK 1993, 4559), **penlik** “Kulakları sarı, gövdesi başka renkte olan keçi.” (TDK 1993, 3426), **mercan (I)-2** “Başı ve ayakları kırmızı yabanördeği.” (TDK 1993, 3166), **yaşmaklı** “Başı, boynu ak koyun.” (TDK 1993, 4198)...

2.4.2. Vücut Yapısı

2.4.2.1. Büyük ya da İri Olarak Nitelenme

maradıl “İri hayvan.” (TDK 1993, 3127); **cardın** “Büyük sıçan.” (Caferoğlu 1995a, 268), **evran** “Büyük yılan.” (Akar 2004, 298), **fanri** “Çok büyük olan mercan balığı.” (TDK 1993, 1834), **ğadana** “İri katır, kadana.” (Yıldırım 2006, 469), **gırman** “İri erkek manda.” (TDK 1993, 2062), **ğoşmar** “İri kertenkele.” (Uysal 2011, 584), **gögan (I)-1** “İri karasinek.” (TDK 1993, 2126), **gurun (I)** “Büyük eşek.” (TDK 1993, 2201), **hamaz** “Büyük karga.” (Demir, Aydoğdu 2009, 626), **kavalak (I)** “Büyük baykuş.” (TDK 1993, 2686), **kılan (II)** “Tiftik keçisi azmanı.” (TDK 1993, 2792), **kopel** “Büyük köpek.” (Demir, Aydoğdu 2009, 651), **köfene** “Lüfer balığının büyüğü.” (TDK 1993, 2948), **musur (I)** “Yunus balığının büyüğü.” (TDK 1993, 3223), **ürkeklik** “Büyük keklik.” (TDK 1993, 4069)...

2.4.2.2. Küçük ya da Ufak Olarak Nitelenme

dibek “Küçük hayvan.” (Buran, Oğraş 2003, 190); **boktüm** “Çipura balığının küçüğü.” (TDK 1993, 733), **baklacı (II)** “Ufak levrek balığı.” (TDK 1993, 495), **bazalak-1** “Doğanın küçüğü.” (TDK 1993, 585), **beco** “Küçük keçi.” (TDK 1993, 593), **billi (IV)** “Küçük kuş.” (TDK 1993, 694), **camuka** “Küçük hamsi.” (TDK 1993, 854), **cülle (II)** “Küçük kefal balığı.” (TDK 1993, 1026), **çorez** “Küçük kalmış hindi.” (TDK 1993, 1271), **fattıke** “Güvercinin küçüğü.” (TDK 1993, 1840), **gırgidik** “Küçük horoz.” (TDK 1993, 2083), **kirna (III)** “Kenenin küçüğü.” (TDK 1993, 2881), **oşık** “Küçük köpek.” (TDK 1993, 3292), **tākā** “Ufak ve bakımsız kalan deve.” (Caferoğlu 1994c, 205), **üvez** “Küçük sivrisinek.” (Gülseren 2000, 422)...

2.4.2.3. Ortalama Bir Büyüklüğe Sahip Olma

tırtak “Orta büyüklükteki yunus balığı.” (TDK 1993, 3924)...

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/12 Fall 2014

2.4.3. Ağırlık

2.4.3.1. Belli Bir Ölçünün Gözetilmesi

afala (I) “100-200 kilo ağırlığında yunus balığı.” (TDK 1993, 69), **daraklık (III)** “Bir kg. ağırlığında olan küçük sazan balığı.” (TDK 1993, 1366), **sırtıkara-1** “Bir kilo ağırlığında lüfer.” (TDK 1993, 3619)...

2.4.3.2. Belli Bir Ölçünün Gözetilmemesi

batık (III) [batuk (I)] “Çok besili, yağlı hayvan.” (TDK 1993, 570), **tavlu** “Beside son noktaya gelmiş hayvan.” (Demir, Aydoğdu 2009, 683), **erbik (II)** “Besili koyun.” (TDK 1993, 1764), **yoz** “Besili büyükbaş hayvan.” (Ercilasun 2002, 385), **zağlı (III)** “Semiz, besili köpek.” (TDK 1993, 4828); **ezgin (III)** “Zayıf hayvan.” (TDK 1993, 1829), **ganşak (II)** “Çok zayıf hayvan.” (TDK 1993, 1915), **cukcuk (III)-1** “Çok cılız tavuk.” (TDK 1993, 1011), **dapçik** “Zayıf inek.” (TDK 1993, 1364), **idiş (I)-2** “Zayıf at.” (TDK 1993, 2507)...

2.4.4. Diğer Fiziksel Özellikler

2.4.4.1. Benek, Damga, İşaret, Leke

2.4.4.1.1. Hayvan Renginin Gözetilmesi

ala bacak (I)-1 “Bacakları benekli, beyaz renkli hayvan.” (TDK 1993, 171); **barak (I)-3** “Beyaz çilli siyah köpek.” (TDK 1993, 524), **karagök** “Üzerinde siyah benekleri olan beyaz at, bakla kırısı.” (TDK 1993, 2643), **küren (III)-2** “Alnında beyaz lekesi olan sarı renkli at.” (TDK 1993, 3044)...

2.4.4.1.2. Hayvan Renginin Gözetilmemesi

bestel (II)-1 “Üzerinde beyaz veya siyah leke, benek bulunan hayvan.” (TDK 1993, 641), **bëşik** “Benekli, alnı benekli hayvan.” (Buran, Oğraş 2003, 188), **bonculu** “Boynunda, boncuk şeklinde ben, nişan bulunan keçi, koyun.” (TDK 1993, 736), **gula** “Yakasında kırmızı lekeler bulunan hayvan.” (Caferoğlu 1994a, 324), **misği** “Bacaklarında siyah lekeler bulunan hayvana verilen ad.” (Caferoğlu 1994b, 253); **anahtarlı** “Burnundaki beyaz leke çene altına kadar inen at.” (TDK 1993, 249), **baklalı keklük** “Göğsünde kara benekler bulunan keklük.” (TDK 1993, 495), **bandel, bandela** “Karnından sırtına kadar kemer gibi beyaz tüyü olan sığır veya başka hayvan.” (TDK 1993, 517), **barak (I)-6** “Gözünün etrafında beyaz damga olan köpek.” (TDK 1993, 524), **bestra** “Karnının altına doğru, iki yan tarafında girintili çıkıntılı iki daire şeklinde beyazlık olan keçi.” (TDK 1993, 642), **beyazgösa** “Alnının iki tarafında beyaz çizgi olan keçi.” (TDK 1993, 647), **demirgök** “Tüyleri benekli olan at.” (TDK 1993, 1417), **garabaş** “Başında kara leke bulunan koyun.” (Caferoğlu 1994b, 235), **gırca (II)** “Kulakları çilli, damgalı keçi.” (TDK 1993, 2054), **kendirli** “Çilli tavuk.” (TDK 1993, 2742), **murka (II)-2** “Yüzü benekli koyun.” (TDK 1993, 3188), **papazatı** “Halkın uğursuz saydığı dört ayağı sekili at.” (TDK 1993, 3393), **tepel (I)** “Alnında ak leke olan (inek, öküz vb. hayvanlar).” (TDK 1993, 3882)...

2.4.4.2. Yele

yallı gurt “Yeleli kurt.” (Nakiboğlu 2001, 304)...

2.5. Organlar ya da Vücut Bölümleri

2.5.1. Organların ya da Vücut Bölümlerinin Niteliği, Biçimsel Özelliği

2.5.1.1. Ağız

kilitli (I)-2 “Ağzının üstü siyah tüylerle kaplı hayvan.” (TDK 1993, 2871, 2872)...

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/ 12 Fall 2014

2.5.1.2. Ayak ya da Bacak

itelli (I) “Ayak uçları dışarıya doğru olan at, eşek, katır vb. hayvanlar.” (TDK 1993, 2567, 2568), **kıvrış-2** “Açık ayaklı at.” (TDK 1993, 2853), **masti (II)-1** “Kısa ayaklı köpek.” (TDK 1993, 3133), **yabalı (I)** “Ayağı tüylerle süslü olan tavuk ve güvercin.” (TDK 1993, 4111)...

2.5.1.3. Baş

ibili (III)-2 “Hotozlu serçe.” (TDK 1993, 2502)...

2.5.1.4. Bel

bellez “Beli çökük hayvan.” (TDK 1993, 623), **eğerbelli** “Beli çok çukur olan at.” (TDK 1993, 1676)...

2.5.1.5. Boğaz

cehli “Boğazının altı tüylü olan deve.” (TDK 1993, 876)...

2.5.1.6. Boynuz

dinek (II) [dine] “Boynuzları dik ve sivri olan hayvan.” (TDK 1993, 1501), **peleş (III) [peliç, pelik (VI)]** “Boynuzları yana ve aşağıya doğru uzayan hayvan.” (TDK 1993, 3424), **yatık (VI)** “Boynuzları arkaya eğik hayvan.” (TDK 1993, 4200); **cığal (I)** “Boynuzları uzun ve iri öküz; hilâl boynuzlu öküz.” (TDK 1993, 899), **çıvğan (I)** “Boynuzları geriye bükülmüş sığır.” (TDK 1993, 1199), **dikeç (III)** “Dik boynuzlu manda.” (TDK 1993, 1485), **imalı** “Büyük boynuzlu geyik.” (TDK 1993, 2533), **kambak (II)-2** “Küçük boynuzlu öküz.” (TDK 1993, 2614), **kamber (I)** “Büyük boynuzlu öküz.” (TDK 1993, 2614), **kelik** “Eğri boynuzlu koç, keçi.” (Demir, Aydoğdu 2009, 644), **kısma (III)** “Boynuzları başa yapışık gibi olan koç, teke.” (TDK 1993, 2843)...

2.5.1.7. Boyun

tülü (I)-2 “Boynu uzun tüylü, iri deve.” (TDK 1993, 4777)...

2.5.1.8. Burun

game (I)-3 “Kısa burunlu hayvan.” (TDK 1993, 1986); **çatalburun** “Tarsus’a özgü burnu çatalı bir cins av köpeği.” (Koçak 2010, 129)...

2.5.1.9. Gaga

burunuzun “Gagası uzun kuş.” (TDK 1993, 805)...

2.5.1.10. Göz

domuz gözlü “Gözleri küçük, donuk at.” (TDK 1993, 1556), **kaspar** “Bir gözünün siyahı az olan hayvan, ak gözlü.” (TDK 1993, 2676)...

2.5.1.11. Hörgüç

bahor “İki hörgüçlü erkek deve.” (TDK 1993, 488)...

2.5.1.12. İbik

çal horozu-2 “İri ibikli horoz.” (TDK 1993, 1053)...

2.5.1.13. Kulak

düyü (II) “Kulakları çok kısa olan hayvan.” (TDK 1993, 1643), **yabrı (I) [yabu-2]** “Düşük ve uzun kulaklı hayvan.” (TDK 1993, 4113); **büküş (II)-1** “Kulakları ne büyük ne de küçük olan keçi.” (TDK 1993, 819), **çipa (II)** “Küçük ve kısa kulaklı koyun.” (TDK 1993, 1183), **doşu**

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/12 Fall 2014

“Küçük ve yuvarlak kulaklı keçi, koyun.” (TDK 1993, 1567), **döşmen** “Kulakları kıvrık olan koyun ve keçi.” (TDK 1993, 1591), **düyüs** “Kulağı sivri ve uzun olan davar.” (TDK 1993, 1643), **kürük** “Küçük kulaklı koyun, keçi.” (Demir, Aydoğdu 2009, 655), **şaplama (VI)** “İri kulaklı keçi.” (TDK 1993, 3745), **yoprı** “Büyük kulaklı keçi.” (TDK 1993, 4295)...

2.5.1.14. Kuyruk

bıçık (III) [bicik (III)-2] “Kuyruğu düğümlü koç.” (TDK 1993, 683), **gündek** “Kısa kuyruklu tavuk.” (TDK 1993, 2225), **herik (IV)-1** “Uzun kuyruklu koyun.” (TDK 1993, 2345), **mandak (I)-2** “Kuyruğu kıvrık koyun.” (TDK 1993, 3119), **pırlak (I)-1** “Küçük kuyruklu koyun.” (TDK 1993, 3442), **sakça-1** “Uzun kuyruklu karga.” (TDK 1993, 4663)...

2.5.1.15. Meme

mizara “Büyük memeli damızlık hayvan.” (TDK 1993, 3206); **çetlik (I)** “Ufak memeli koyun.” (TDK 1993, 1151)...

2.5.1.16. Pul

çapak (VIII) “Tatlı su balığının iri pullusu.” (TDK 1993, 1073)...

2.5.1.17. Sırt

barak (I) “Sırtı çok tüylü av köpeği.” (Özkaya 2013, 72)...

2.5.1.18. Tüy

boncuk tüy “İnce tüylü tiftik keçisi.” (TDK 1993, 736), **filık** “Yumuşak tüylü keçi.” (Demir, Aydoğdu 2009, 614), **kılan [kılanı]** “Tüyü bozulmuş, kılı çoğalmış tiftik keçi.” (TDK 1993, 4552), **kürdülü** “Kırılmamış tüylü keçi.” (TDK 1993, 3043); **kakmalı (II)** “Başındaki tüyleri kıvrık ve uzun olan koyun.” (TDK 1993, 2605), **poruklu** “Başındaki tüyleri kırılmamış davar.” (TDK 1993, 3471)...

2.5.2. Organların ya da Vücut Bölümlerinin Eksikliği, Kusuru

2.5.2.1. Ayak ya da Bacak

koyun bilekli “Sol ayak bileği eğri olan at.” (TDK 1993, 2943), **süteğrisi** “Ön ayakları içe doğru eğri at.” (TDK 1993, 3726); **çot (IV)** “Bacağı eğri olan davar.” (TDK 1993, 1274), **kurtsinirli** “Arka bacakları eğri at.” (TDK 1993, 3011)...

2.5.2.2. Boynuz

hotak (III) “Boynuzsuz hayvan.” (TDK 1993, 2418); **ganbak** “Boynuzsuz koç.” (Caferoğlu 1994a, 321), **gümbek (II)** “Boynuzsuz öküz.” (TDK 1993, 2221), **kolik** “Boynuzsuz koyun veya keçi.” (Buran 1997, 197); **boduk (III)** “Tek boynuzu kırık hayvan.” (TDK 1993, 721)...

2.5.2.3. Çene

gemiş (III) “Alt çenesi kısa olup iyi otlayamayan hayvan.” (TDK 1993, 1987)...

2.5.2.4. Elmacık Kemiği

elmacıksız “Elmacık kemiklerinden biri ya da ikisi olmayan at.” (TDK 1993, 1725)...

2.5.2.5. Et

mirmir “Eti pis kokan erkek keçi.” (TDK 1993, 3203)...

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/ 12 Fall 2014

2.5.2.6. Göz

almagöz “Gözleri büyük ve parlak at (bu atlar makbul sayılmaz).” (TDK 1993, 227)...

2.5.2.7. Kulak

kufa (III) “Kulaksız koyun, keçi.” (TDK 1993, 2991), **şelek (II)-2** “Bir kulaklı keçi.” (TDK 1993, 3758)...

2.5.2.8. Kuyruk

gundik “Kuyruksuz, kuyruğu kesik hayvan.” (TDK 1993, 2195); **göçük (I)** “Kuyruğu kopmuş sığır.” (TDK 1993, 2120), **gödelek (III)** “Kesik kuyruklu köpek.” (TDK 1993, 2124), **kollo** “Kuyruksuz köpek.” (TDK 1993, 2911), **patike (II)** “Kuyruksuz koyun.” (TDK 1993, 3411), **puto eşek** “Kuyruğu kesik eşek.” (TDK 1993, 3493), **toma (II)** “Kuyruksuz tavuk.” (TDK 1993, 3953)...

2.5.2.9. Tırnak

şahinelli “Tırnakları içine eğri at.” (TDK 1993, 3734)...

2.5.2.10. Tüy

cimcavlak “Üzerinde hiç tüyü olmayan hayvan.” (TDK 1993, 969); **dobak (I)-3** “Başında tüy olmayan kuş.” (TDK 1993, 1533), **kırbız (II)** “Kırpık, tüyü az olan koyun, keçi.” (TDK 1993, 2817), **kiloz** “Tüyleri dökülmüş tavuk.” (TDK 1993, 4560)...

2.5.2.11. Üreme Organları

badat “Erkeklik bezi tek olan keçi.” (TDK 1993, 464), **menkir (I)** “Tek yumurtalı hayvan.” (TDK 1993, 3164), **peygamberhayvanı** “Husyesiz doğan hayvan.” (TDK 1993, 3437); **hosna** “Hem erkek hem dişilik organı olan hayvan.” (TDK 1993, 2416)...

2.5.3. Organların ya da Vücut Bölümlerinin İşlevsizliği

et bicik “Büyük memeli, fakat az sütü hayvan.” (TDK 1993, 1796), **yenirseği** “Memesi körelmiş koyun, keçi, inek.” (TDK 1993, 4246)...

2.6. Cins ya da Soya Dayalı Belirleyiciler

2.6.1. Cinste Yetkinlik

balya “İyi cins erkek sığır, boğa.” (TDK 1993, 512), **celep** “İyi ve cins inek.” (Doğan 2012, 17), **galo (II)** “Sütü çok ve yağlı olan en iyi manda.” (TDK 1993, 1904), **muza (II)-1** “Soysuzlaşmış, yozlaşmış hayvan.” (TDK 1993, 3226)...

2.6.2. Cinsin Niteliği

ala sığır “Yerli sığır, inek.” (Tokatlı, Nas 2012, 36), **boz deve** “Küçük cins yerli deve.” (TDK 1993, 750), **burnakal** “Gagasını yere çakan kuş.” (TDK 1993, 801), **cülü (I)** “Küçük cins köpek.” (TDK 1993, 1026), **çabak (I)** “Küçük cins balık.” (TDK 1993, 1030), **gompak** “Büyük cins çoban köpeği.” (TDK 1993, 2099), **kıyt** “Adi ev güvercini.” (TDK 1993, 2859), **sokak (II)** “Ağılı yılan.” (TDK 1993, 3657), **taklacı** “Havada takla atarak uçan güvercin.” (TDK 1993, 3810), **tatlı yılan** “Ağısız yılan.” (TDK 1993, 3844), **tombil** “Küçük tür yunus balığı.” (TDK 1993, 3956)...

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/12 Fall 2014

2.6.3. Melezlik

2.6.3.1. Melezlenen Türlerin Belirtildiği Durumlar

ferek (II) “Tazı ile köpeğin birleşmesinden doğan bir cins av köpeği.” (TDK 1993, 1844, 1845), **konas** “Çoban köpeği ile av köpeğinin birleşmesinden doğan melez köpek.” (TDK 1993, 2916), **nacır (II)** “Uzun tüylü erkek deveyle boz dişi devenin çiftleşmesinden doğan deve.” (TDK 1993, 3232)...

2.6.3.2. Melezlenen Türlerin Belirtilmediği Durumlar

gıcımık (VI) “Melez hayvan.” (TDK 1993, 2028); **çondur (II)** “İyi nesilden olduğu halde sonradan melezleşen koyun.” (TDK 1993, 1268), **gıcık (II)-6** “Anası babası aynı cinsten olmayan köpek.” (TDK 1993, 2026), **mol (IV)** “Melez köpek.” (TDK 1993, 3208)...

2.6.4. Evcillik ya da Yabanilik

kaçğan (II) “Av tutmayan evcil atmaca.” (TDK 1993, 2586), **papa (I)-1** “Evcil kaz ve ördek.” (TDK 1993, 3392); **böçü** “Yabanıl hayvan.” (TDK 1993, 757), **buğu (II)-1** “Yabanî inek.” (TDK 1993, 781), **dürrek** “Yabanî güvercin.” (TDK 1993, 1635), **elik** “Yabanî keçi.” (Demir, Aydoğdu 2009, 611), **emlim** “Yabanî öküz.” (TDK 1993, 1740), **hartkakan-2** “Yabanî horoz.” (TDK 1993, 2296), **kotaz** “Yaban mandası.” (TDK 1993, 2936)...

2.7. İşlev ya da Görev

2.7.1. Bir İşlevin ya da Görevin Yerine Getirilmesi

2.7.1.1. Avcılık

akyem “Oltalarda yem olarak kullanılan izmarit, istavrit ve uskumru balıkları. (‘Balıkçılar arasında’).” (TDK 1993, 165), **baçık** “Tavşan avında kullanılan uzun bacaklı, çevik bir köpek, tazı.” (TDK 1993, 458), **demeyhçil it** “Avcıların küçük inlere sokmak için yanlarında taşıdıkları küçük köpek, zağar.” (TDK 1993, 1416), **kuş kopayı** “Kuş tutan av köpeği.” (TDK 1993, 3016), **miri (I)** “Keklik avlamak için av yerine götürülen erkek keklik.” (TDK 1993, 3202), **möhre (III) [möre]** “Yabanördeği tutmak için av yerine konulan keklik, ördek vb. hayvanlar.” (TDK 1993, 3213), **sıçancıl** “Avcı kedi.” (TDK 1993, 4687), **terempe** “Eğitilerek kuş avında kullanılan atmaca, doğan vb. avcı kuşlar.” (TDK 1993, 3890)...

2.7.1.2. Bekçilik

beldi, zâr “Kapı köpeği.” (Demir 2001, 336, 359)...

2.7.1.3. Besin ya da Geçim Kaynaklığı

2.7.1.3.1. Hayvanın Niteliği

etdiñ “Etlik, düğünde kesilen hayvan.” (Olçay, Ercilasun, Aslan 1998, 391), **etlik (I)-1 [ettiyyh]** “Kış için etinden kıyma, kavurma, pastırma ve sucuk yapılan semiz hayvan.” (TDK 1993, 1799), **arık (IV)** “Sonbaharda eti için beslenen davar.” (TDK 1993, 317), **et tavuğu** “Eti için beslenen ingiliz tavuğu.” (TDK 1993, 1799), **germeç (III)** “Köz üzerinde bütün olarak kızartılmış piliç, kuş vb. hayvanlar.” (TDK 1993, 2004), **otlakbalığı** “Ekim, kasım ayları dışındaki aylarda avlanan torik, palamut balıkları.” (TDK 1993, 3294); **emlik (II)-11** “Yoksul bir ailenin geçimine yarayan sağmal hayvan.” (TDK 1993, 1739), **oğulşak** “Yavrusu yokken süt veren hayvan.” (TDK 1993, 4609), **kaymak ağacı** “Çok süt veren manda, inek.” (TDK 1993, 2703), **sağılur** “Sağılan inek, koyun veya keçi.” (Demir, Aydoğdu 2009, 671), **seyirdim (II)** “Yazın satışa çıkarılan koyunlar.” (TDK 1993, 3596)...

2.7.1.3.2. Ürünün Niteliği

gılıce “Kılıç gibi petek yapan arı.” (TDK 1993, 2042), **kurban** “Peteğini yatay yapan bal arısı.” (TDK 1993, 3005)...

2.7.1.4. Çift Sürme, İnsan ya da Yük Taşıma

hamboyun “Çifte koşulan tek öküz.” (TDK 1993, 2265), **koşun (II)** “Arabaya, pulluğa koşulacak hayvan.” (TDK 1993, 2935), **tembeletti** “Eşya da yüklenebilen binek hayvanı.” (TDK 1993, 3873); **avrana (I)** “Yük devesi.” (TDK 1993, 390), **binet (I) [binit (II)]** “Binek atı.” (TDK 1993, 696), **evey** “Alaçık taşıyan beygir.” (Gülensoy 1988, 247), **melez (V)** “Yük taşıyan öküz.” (TDK 1993, 3156), **öküztombayı** “Arabaya, yüke koşulan manda.” (TDK 1993, 3328)...

2.7.1.5. Güdüleme

felfen “Deve güreşlerinde erkek devenin önüne çekilen dişi deve.” (TDK 1993, 1842), **yoluk (VIII)** “Evden uzaklaşmış güvercini geri getirmek için kullanılan eşi.” (TDK 1993, 4292)...

2.7.1.6. İş Ortaklığı

bukak (I) “Yedekte ve önde gitmeyen hayvan.” (TDK 1993, 783), **toriş [toroş (I)]** “Arabayı çekemeyen hayvanlara yardımcı olarak koşulan başka hayvan.” (TDK 1993, 3968); **civgar-2 [çivgar]** “Yedek koşulan at.” (TDK 1993, 988), **çaluş** “Yardımcı olarak arabaya koşulan öküz, manda.” (TDK 1993, 1063), **çaraş (II)** “Bir çift koşum öküzünün önüne bağlanan ikinci koşum çifti.” (TDK 1993, 1080), **çivgar** “Boyunduruğa koşulmuş öküzlerin arkasına koşulmuş çift öküz.” (Özkaya 2013, 102), **dib (IV)** “Pulluğa koşulan hayvanlardan pulluğa en yakın olan çift.” (TDK 1993, 1478), **poğluboyun** “Boyunduruğa koşulmuş öküzlerin gerisinde, çift süren çocuğun oturduğu öküz.” (TDK 1993, 3467), **sazret** “Birkaç çift öküzle sürülen çiftte en sondakinin önündeki öküz.” (TDK 1993, 3563), **şıkırtma** “Arabaya koşulan ikinci çift at.” (TDK 1993, 3767)...

2.7.1.7. Kurban, Adak ya da Armağan Olarak Kullanılma

besi (I) “Kurbanlık hayvan.” (Özkaya 2013, 77), **göbe eti** “Yeni doğan çocukların göbeği düşünce hayır için kesilen hayvan.” (TDK 1993, 2113); **damazluğ-2** “Gelin kapıya geldiği zaman güveyi evinden istenen hayvan.” (TDK 1993, 1350), **musluk (III)-1** “Armağan olarak götürülen kesilmiş hayvan.” (TDK 1993, 3222), **soyum** “Düğün armağanı olarak getirilen koyun, keçi vb. hayvanlar.” (TDK 1993, 3671)...

2.7.1.8. Sürü Önderliği

örek-1 “Sürüyü yöneten erkek hayvan.” (TDK 1993, 4626), **önlek** “Sürünün, kervanın önünden giderek yol gösteren hayvan.” (TDK 1993, 3340); **andaç (II)-2** “Sürüde baş çeken koyun.” (TDK 1993, 256), **alabaş (I)-2** “Sürüyü idare eden erkek kıl keçisi.” (TDK 1993, 173), **çalbadar** “At veya katır kervanın önünde giden hayvan.” (TDK 1993, 1050), **güsüm (II)** “Sürünün önünde giden koç, teke.” (TDK 1993, 2238), **pänşäk** “Deve kat[ar]ının önünde gelen ilk deveye denilir.” (Caferoğlu 1994c, 195), **yeğe-2** “Sürüyle gezen yabandomuzlarımızın öncüsü.” (TDK 1993, 4223)...

2.7.1.9. Yarışma

moyher “İşe yarar durumda olan koşu hayvanı.” (TDK 1993, 3211), **peserek** “Güreşçi erkek deve.” (TDK 1993, 3434), **yivrik** “Koşuya katılan at.” (TDK 1993, 4284); **başalan** “Yarıştan önce gelen hayvan.” (TDK 1993, 552), **başlık (VI)** “Güreşte galip gelen öküz.” (TDK 1993, 563), **kaçar (II)** “Koşuda dördüncü gelen at.” (TDK 1993, 2586)...

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/12 Fall 2014

2.7.1.10. Başka Bir Hayvanın Görevini Üstlenme

alaşa (I)-5 “Her kuzuyu emziren koyun.” (TDK 1993, 199)...

2.7.2. Bir İşlevin ya da Görevin Yerine Getirilmemesi

etmeme “Az süt veren sağmal hayvan.” (TDK 1993, 1799), **havşık** “Sütü çekilen hayvan.” (TDK 1993, 2312), **pinti (III)** “Eti yenmeyen hayvan.” (TDK 1993, 3456), **yatkın (IV)** “Uzun süre kullanılmamış hayvan.” (TDK 1993, 4202); **almaz** “Yavrusunu emzirmiyen koyun veya keçi.” (TDK 1993, 228), **andız (II)** “Sütü olmiyan keçi.” (TDK 1993, 261), **bolada** “Ötmeyen horoz.” (TDK 1993, 734), **çıkıntı** “Sürü içinde işe yaramayan koyun, koç.” (Özkaya 2013, 100), **halaşa (II)** “İşe yaramayan at.” (TDK 1993, 2257), **hırtı** “Boşuna üren köpek.” (Demir 2001, 348), **kakavan (V)** “Konuşmayan papağan.” (TDK 1993, 2602), **palak (VIII)** “Hamlamış, binilemeyen at.” (TDK 1993, 3382), **sındımcı** “Arabayı çekmeyen at.” (TDK 1993, 3610), **soğnak** “Yavrusu ölüp, zamansız sütü çekilen davar.” (TDK 1993, 3655), **soğultmaç** “Yaz ortasında sütü kesilen koyun.” (TDK 1993, 3656)...

2.8. Yaşamsal Etkinlikler

2.8.1. Üreme

2.8.1.1. Üreme Yetisine Sahip Olma

2.8.1.1.1. Çiftleşme

yürük (VI)-3 “Çiftleşmiş hayvan.” (TDK 1993, 4334)...

2.8.1.1.1.1. Çiftleşme Güdüsü

aşkın (I) “Dişiye çok düşkün hayvan.” (TDK 1993, 359), **öğerek (II)** “Çiftleşmek isteyen dişi hayvan.” (TDK 1993, 3315); **dalap** “Erkek isteyen dişi at veya eşek.” (Yıldırım 2006, 464), **gilgil (III)** “Çiftleşmek isteyen erkek deve.” (TDK 1993, 2077), **gövesek** “Boğa isteyen dişi inek ya da manda.” (TDK 1993, 2169), **gürdük (I)-2** “Çiftleşmek isteyen kedi.” (TDK 1993, 2234), **kürseyh** “Çiftleşmek isteyen köpek.” (TDK 1993, 3046), **siygin (II)** “Çiftleşmek isteyen teke.” (TDK 1993, 4699), **zagor (I)** “Dişisini arayan, kızgın keklik.” (TDK 1993, 4341)...

2.8.1.1.1.2. Çiftleşme Sayısı

danalı “Boğaya gelmemiş inek.” (TDK 1993, 1356), **gonan** “Aygır görmemiş kısrak.” (TDK 1993, 2100); **güveleme** “İlk kez teke ile çiftleşen keçi.” (TDK 1993, 4413)...

2.8.1.1.1.3. Çiftleşme Yaşı ya da Zamanı

gezyazmış-2 “Beş yaşından sonra boğaya gelmiş inek.” (TDK 1993, 2024), **girgin (I)** “Şubat ayında azan erkek deve.” (TDK 1993, 2083), **yalık** “Çiftleşme zamanı gelmiş köpek, kurt, çakal.” (Özkaya 2013, 275)...

2.8.1.1.2. Dölleme

2.8.1.1.2.1. Dölleme Yetisine Sahip Olma

daşşaklı (I) “İğdiş edilmemiş hayvan.” (TDK 1993, 1377); **ahtar** “Enenmemiş erkek katır.” (TDK 1993, 134), **pırç (II)** “Enenmemiş erkek keçi.” (TDK 1993, 3441), **üveç** “İki-üç yaşında, burulmamış erkek koyun, keçi.” (Demir, Aydoğdu 2009, 690); **dumbul** “Erkekliği iyi giderilmemiş erkek koyun.” (TDK 1993, 1602)...

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/12 Fall 2014

2.8.1.1.2.2. Damızlık Olarak Kullanılma

beylik “Damızlık hayvan.” (Demir, Aydoğdu 2009, 582); **celep (II)-2** “Atlara döl veren eşek aygırı.” (TDK 1993, 877), **daylak (I)-2** “Damızlık erkek deve.” (TDK 1993, 1388), **fehîl** “Damızlık koyun, keçi.” (TDK 1993, 1840), **ılkı (I)-6** “Damızlık kısarak.” (TDK 1993, 2472), **öygür** “Damızlık erkek at.” (TDK 1993, 3365), **yörüdüm (I)** “Damızlık davar, sığır.” (TDK 1993, 4310), **yunt** “Damızlık eşek.” (TDK 1993, 4320), **zekteke** “Damızlık teke.” (TDK 1993, 4357)...

2.8.1.1.3. Döllenme ve Gebelik

avunuk “Döl tutmuş, gebe kalmış hayvan.” (TDK 1993, 395); **balaklacı** “Gebe manda.” (TDK 1993, 498), **enikleci** “Gebe kalmış köpek ve kedi.” (TDK 1993, 1758), **güde** “Yavrulayacak, gebe inek.” (TDK 1993, 2211), **kaygın (I)** “Gebe, doğurucu deve.” (TDK 1993, 2699), **kulunlu [kulun-2, kulunatçı, kulunlacı, kulunnacı, kumacı, kunlacı, kunnacı, kunnuyucu, kurnacı]** “Karnında yavrusu olan at, eşek vb. hayvan.” (TDK 1993, 2998), **moca** “Kuluçka tavuk.” (TDK 1993, 3206), **yürülük** “Döl tutmuş keçi.” (TDK 1993, 4334); **pendem (II)** “Enenmiş boğadan gebe kalan inek.” (TDK 1993, 3426)...

2.8.1.1.4. Yavrulama

2.8.1.1.4.1. Yavru Sahibi Olma

ğısır “O yıl doğum yapmamış hayvan.” (Olcay, Ercilasun, Aslan 1998, 392), **göleme (I)** “Bir yaşında doğurmamış keçi.” (TDK 1993, 2142), **konan** “Henüz doğurmamış, üç dört yaşındaki kısarak.” (TDK 1993, 2916), **sağınsız** “Doğurmamış, buzağısız inek.” (TDK 1993, 3513); **döğüş** “Yavrulu, sağmal inek.” (TDK 1993, 1572)...

2.8.1.1.4.2. Yavrulama Yaşı

hodaman (I) “Yavrulama çağından evvel doğuran davar.” (TDK 1993, 2392); **artık (IV)** “İki yaşından itibaren oğlaklıyan keçi.” (TDK 1993, 334), **hakına (II)-2, 3** “İki yaşında yavrulayan keçi; iki ya da üç yaşında yavrulayan büyük ve küçük baş hayvan.” (TDK 1993, 2254), **hoduh** “Bir yaşındayken yavrulayan keçi.” (TDK 1993, 2392), **tohluman** “Bir yaşında doğuran koyun.” (TDK 1993, 3944)...

2.8.1.1.4.3. Yavrulama Sayısı

döndürgü “İlk olarak yavrulayacak kısarak.” (TDK 1993, 1582), **yarnak (III)** “İlk kez yavrulayacak dişi manda.” (TDK 1993, 4189); **ham düve** “İlk kez yavrulayan sığır.” (TDK 1993, 2266); **evinme** “Henüz iki kez kuzulmuş koyun.” (TDK 1993, 1808), **keyyaz** “İkinci kez doğuran koyun.” (TDK 1993, 2779)...

2.8.1.1.4.4. Yavrulama Zamanı

ğuzlaçı “Yavrulamak üzere olan büyükbaş hayvan.” (Sağır 1995, 418), **patlak (I)-2** “Doğurması yaklaşmış hayvan.” (TDK 1993, 3411), **herdemi** “En erken kuluçkaya yatan keklik.” (TDK 1993, 2342); **dörüm** “Yeni doğurmuş ve sağılmakta olan inek.” (Demir, Aydoğdu 2009, 605); **gerz (IV)** “Zamanında yavrulamayan hayvan.” (TDK 1993, 2007), **emlik (II)-8** “Zamanından sonra kuzulayan koyun.” (TDK 1993, 1739), **kaçıntı-2** “Gününden önce doğuran keçi.” (TDK 1993, 4528); **ikileci** “Bir yıl doğurup bir yıl doğurmayan kısarak.” (TDK 1993, 2514)...

2.8.1.1.4.5. Yavru Sayısı

gezem-4 [gezin-3, gezine] “Bir oğlaklı keçi.” (TDK 1993, 2022), **gezyardı** “Bir yavrulu keçi, koyun vb. hayvanlar.” (TDK 1993, 2023), **hahuna (II)-1** “İki yavrusu olan sağmal hayvan.” (TDK 1993, 2252), **meleş** “İki kuzulu koyun.” (TDK 1993, 3156)...

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/12 Fall 2014

2.8.1.1.4.6. Yavru Kaybı

oğsuz “Yavrusu ölen hayvan.” (TDK 1993, 3269); **çangal (III)-1 [çangata]** “Kuzusu ölmüş sağmal koyun.” (TDK 1993, 1069), **gundumu at** “Tayını düşürmüş at.” (TDK 1993, 2196), **oğsak** “Yavrusu ölü doğmuş ya da doğduktan sonra ölmüş koyun, keçi.” (TDK 1993, 3269), **uğursak (I)** “Yavrusu ölen koyun ya da keçi.” (TDK 1993, 4030)...

2.8.1.1.5. Doğum

kıdıman (I) “Zamanından önce doğan koyun, keçi, sığır.” (TDK 1993, 2787)...

2.8.1.2. Üreme Yetisine Sahip Olmama

2.8.1.2.1. Dölleme ya da Döllenmeyle İlgili Belirleyiciler

2.8.1.2.1.1. Kısırlık

apraz (I)-1 “Yavru yapmıyan, doğuştan kısır hayvan.” (TDK 1993, 290), **çelep** “Satılmak için ayrılmış kısır hayvan.” (Demir, Aydoğdu 2009, 594), **yuğurtmec** “Kısır hayvan.” (TDK 1993, 4313); **balçebic [balçepiç]** “Bir yaşındaki kısır keçi.” (TDK 1993, 501), **koğursak** “Kısır inek.” (TDK 1993, 2903), **tıştır** “Kısır kalmış genç keçi.” (Buran, Oğraş 2003, 200), **yazmış** “Döl tutmamış, kısır keçi.” (TDK 2013, 4817)...

2.8.1.2.1.2. İğdiş Edilme

arınk (I) “İğdiş edilmiş, burulmuş hayvan.” (TDK 1993, 321), **ememe** “Küçük yaşta erkeklik bezi burulmuş hayvan.” (TDK 1993, 1733); **gırdan (I)** “Burulmuş manda.” (TDK 1993, 2055), **gizir (IV)** “Burulmuş iki, üç yaşındaki tosun.” (TDK 1993, 2087), **ımlık-2 [ımlık]** “Enenmiş horoz.” (TDK 1993, 2476), **idiç** “Enenmiş at.” (TDK 1993, 2507), **ikili (I)** “İki yaşında burulmuş erkek kıl keçi.” (TDK 1993, 2515), **pulunç** “Bir husyesi burulmuş öküz.” (TDK 1993, 3485), **mazman (II)-4** “Erkekliği giderilmiş beş yaşındaki koyun ya da keçi.” (TDK 1993, 3146), **yelek (IV)-3** “Bir yaşında iğdiş edilmiş teke.” (TDK 1993, 4232)...

2.8.1.2.1.3. Gebelikle İlgili Belirleyiciler

atkn (I)-2 “Yavrusunu ölü doğuran, yavru atan hayvan.” (TDK 1993, 370); **lopuk** “Karnındaki yavruyu taşıyamayan koyun ya da keçi.” (TDK 1993, 3087)...

2.8.2. Beslenme

munda “Et yiyici hayvanlar, etoburlar.” (TDK 1993, 3220)...

2.8.3. Eş Bulma

öğürsüz-1 “Eşsiz, yalnız hayvan.” (TDK 1993, 3323), **taklak (II)** “Dişisi yumurtaya yatan ya da kaybolmuş keklik.” (TDK 1993, 4734)...

2.8.4. Fiziksel Değişim

losa (II) “Kabuklarını yeni değiştirmiş, yumuşak durumda olan istakoz, çağanoz vb. hayvanlar.” (TDK 1993, 3088)...

2.8.5. Göç

abur (VI) “Kekliklerin gelme zamanında ilk gelen keklikler.” (TDK 1993, 34), **söggün** “İlkbaharda sıcak yerlerden ılıman bölgelere giden göçmen kuşlar.” (TDK 1993, 3673)...

2.8.6. Yuva Yapma

tülek (III)-5 “Yuvasını unutmayan, geri dönen kuş.” (TDK 1993, 4007)...

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/ 12 Fall 2014

2.9. Fiziksel Yetkinlik

asalak (I) “Yorulmuş hayvan.” (TDK 1993, 339), **besi (I)-3** “İyi beslenmiş, kuvvetli deve.” (TDK 1993, 639), **tutkal** “Yüke dayanan hayvan.” (TDK 1993, 4776); **aluh (I)** “Çamurda çok yatıp yürüyemez hale gelen öküz.” (TDK 1993, 233, 234), **hulu (I)** “Arabaya, çifte koşulamayacak kadar yorgun hayvan.” (TDK 1993, 2442), **sayanı (I)-2** “Güçsüz hayvan.” (TDK 1993, 3558), **ağrık (II)-3** “Sürüde yürüyemeyecek veya zor yürüyebilecek durumda olan keçi ve koyun.” (TDK 1993, 110), **dıkır (II)** “Kuvvetsiz at ya da başka hayvan.” (TDK 1993, 1456), **haşal (I)-2** “Hamlanmış at, öküz vb. hayvanlar.” (TDK 1993, 2301), **kızak (III)** “Yorgun köpek.” (TDK 1993, 2860), **yas (I)** “Güçlü olmayan deve.” (TDK 1993, 4190)...

2.10. İşe Yatkinlik ve Deneyim

elcim-2 “İyi terbiye edilmiş hayvan.” (TDK 1993, 1706), **kuluç-2** “Eğitilmiş atmaca.” (TDK 1993, 2997); **çapar gapar** “Becerikli av köpeği.” (TDK 1993, 1074); **avıkkın-2** “Ava alışkın hayvan, köpek.” (TDK 1993, 382), **kurtçul [kurda giden]** “Kurt boğmaya alışkın köpek.” (TDK 1993, 4573), **oynatma (III)** “Yabangüvercini avında çığırkanlık yapan, ava alıştırmış usta güvercin.” (TDK 1993, 3302), **öğrek (IV)-2, 3** “Koşuma alıştırmış hayvan; harman döverken başa alınan işe alıştırmış kısrağ.” (TDK 1993, 3317); **çaylak** “Acemi hayvan.” (Demir, Aydoğdu 2009, 594), **nahız-2** “Çalışmaya alıştırmamış at, hergele.” (TDK 1993, 3234), **tarlak (II)** “Toy hayvan.” (TDK 1993, 3834)...

2.11. Alışkınlıklar

alaşa (I)-4 “Semere alışmış hayvan.” (TDK 1993, 199), **süsek** “Süsmeye, boynuzlamaya alıştırmış hayvan.” (Özkaya 2013, 246), **atik (I)** “Yuvasına alışmış, insancıl güvercin.” (TDK 1993, 370), **dadanak-2** “Hileye kapılarak avlanma yerine alışan keklik, sülün.” (TDK 1993, 1319), **dığış** “İnsana alışkın koyun ya da keçi.” (TDK 1993, 1453), **eğemi** “Boyunduruğa alışkın öküz.” (TDK 1993, 1676); **baykı** “Kırlarda dolaşan ve insana yarı alışık olan hayvan.” (TDK 1993, 581); **ahırlamadık** “Ahıra alışık olmayan hayvan.” (TDK 1993, 130), **öğürsüz-3** “Arkadaşlarına alışmamış hayvan.” (TDK 1993, 3323)...

2.12. Huy

afurcu “Samana fazla düşkün olan hayvan.” (TDK 1993, 74), **anga (IV)** “Aksi, hırçın, huysuz hayvan.” (TDK 1993, 263), **çambuş (I) [cambuş]** “İnsana sokulmayan, kötü huylu hayvan.” (TDK 1993, 1064); **alat (III)** “Azgın, tehlikeli köpek” (TDK 1993, 200), **ganere (I)-1** “Huysuz köpek.” (TDK 1993, 1911), **gemalmaz-3** “Ağzına gem vurdurmayan at.” (TDK 1993, 1985), **düneğen (II)** “Tünemeyi seven kuş, daima tünleyen kuş.” (TDK 1993, 1630), **kefere-4** “Sırnaşık, arsız köpek.” (TDK 1993, 2719), **mudur** “Yaramaz erkek kedi.” (TDK 1993, 3216), **pırlak (I)-3** “Neşeli, oynak at.” (TDK 1993, 3442), **yalakacı** “Bulduğu şeyi, bulunduğu yerde yiyen, pisboğaz köpek.” (TDK 1993, 4136), **yeğa** “Hırsız kedi.” (TDK 1993, 4223)...

2.13. Hayvanlara İlişkin Eylemler

bitir-2, 3 “Kapalı yerde kaldığından dolayı huysuzlaşan hayvan; fazla beslenmeden dolayı azgınlaşmış hayvan.” (TDK 1993, 671), **çilpek** “Yürüyüşü kıvrak hayvan.” (TDK 1993, 1174), **harın (V) [harınlık (I)]** “Bir şeyden huylanıp yürümeyen, geri geri giden hayvan.” (TDK 1993, 2290), **sıçalak [sıçırgan]** “Sık sık, oraya buraya dışkı yapan hayvan.” (TDK 1993, 3600); **cinbaş (I)** “Çabuk yürüyen at.” (TDK 1993, 975), **çakal (III)** “Havlayan, ama ısırmayan köpek.” (TDK 1993, 1041), **çangal (III)-4** “Çift sürmekten bezmiş öküz.” (TDK 1993, 1069, 1070), **dümeni eğri** “Kuyruğunu yana atan at.” (TDK 1993, 1629), **gerez (II)** “Uzun uzun öten horoz.” (TDK 1993, 2000), **gırırgan** “İyi tos vuran kuvvetli öküz.” (TDK 1993, 2058), **gümüldüncü** “Bağırان sığır ve aslan.” (TDK 1993, 2223), **külle (IV)** “Uçan çekirge.” (TDK 1993, 3030), **külte (VI)**

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/12 Fall 2014

“Çöreklenmiş yılan.” (TDK 1993, 3032), **parduş** “Kedi yavrularını yiyen erkek kedi.” (TDK 1993, 3396), **yêlkesen** “Hızlı koşan at.” (Yıldırım 2006, 495); **eşingen (II)** “Çok eşinen hayvan.” (TDK 1993, 1792), **keprem (III)** “Yiyecek seçen, az yiyen hayvan.” (TDK 1993, 2750); **cürük (II)** [cüyruk] “Çok koşan at.” (TDK 1993, 1028), **höğürtlek (I)** “Çok böğüren öküz.” (TDK 1993, 2429), **kişnek** “Çok kişneyen at.” (TDK 1993, 4561), **ötlük** “Çok öten kuş.” (TDK 1993, 3358), **uçğan (I)-2** “Çok uçan güvercin.” (TDK 1993, 4780)...

2.14. Ses

cırıl “Tiz sesle öten kuş.” (TDK 1993, 930); **loklok (III)** “Atların koşarken karınlarından çıkardıkları ses ve bu sesi çıkaran at.” (TDK 1993, 3084), **sanıralı-2** “Hırıltılı ses çıkaran koyun.” (TDK 1993, 3537), **vak vak** “Ördek.” (TDK 1993, 4089)...

2.15. Aidiyet

2.15.1. Yaşam Ortamı

evcimen (III) “Evde beslenen hayvan.” (TDK 1993, 1802); **ganara köpeği [ganara (II)]** “Mezbahalarda beslenen köpek.” (TDK 1993, 1909), **göbüt (III)** “Dağ güvercini.” (TDK 1993, 2118), **hammoz** “Deniz balığı.” (TDK 1993, 2268), **kölemen (II)** “Deniz kıyısında yaşayan kıl keçisi.” (TDK 1993, 2954), **örú goyun** “Merada yetişmiş koyuna verilen ad.” (Yıldız 2007, 794), **yaazi kedisi** “Kırda yaşayan, yabanılaşmış kedi, yaban kedisi.” (TDK 1993, 4110)...

2.15.2. Bir Yerde Konumlanma

kım (IV) “Bağlanmış at.” (TDK 1993, 2801), **örüklü (II)** “Ayağından bağlı hayvan.” (TDK 1993, 3352); **ahırsız** “Hiç ahıra bağlanmamış beygir.” (TDK 1993, 131), **gezente (I)-2** “Evde durmayan köpek.” (TDK 1993, 2022)...

2.15.3. Belli Bir Kişiye ya da Yere Ait Olma

beylik (I)-2 “Köyün ortak malı, semiz sığır.” (TDK 1993, 648), **örügölüğü-2** “Başiboş at sürüsünden bir at.” (TDK 1993, 4627)...

2.15.4. Başka Birine ya da Yere Ait Olma

bernek “Sürüye katılan, başkasına ait olan hayvan.” (Demir, Aydoğdu 2009, 581), **bıralku** “Yabancı hayvan, başkasının hayvanı.” (TDK 1993, 669), **gerez (IV)** “Çalınmış hayvan.” (TDK 1993, 2000), **pereğenti [pereenti, perenti (III)-2]** “Yolunu şaşırıp sürüsünden ayrılan ve başka sürüye katılan hayvan.” (TDK 1993, 3428), **yoğa (I)-3** “Köyde gezen yabancı hayvan.” (TDK 1993, 4285); **çıtak (VIII)** “Çobana dışardan katılan davar.” (TDK 1993, 1192), **ilinti (III)** “Zayıf arıların balını yemek için saldıran yabancı arı.” (TDK 1993, 2526)...

2.15.5. Başka Birine ya da Yere Verilme

ana davarı “Yavrularına sahip olmamak şartıyla yalnız yağından faydalanmak ve istenildiği zaman aynı yaşta ve sayıda geri almak üzere bakıcıya verilen dişi kıl keçisi.” (TDK 1993, 247), **muhal (II)** “Yavruları ve ürünü yarı yarıya bölünmek koşuluyla bakıcıya verilen inek, koyun vb. hayvanlar.” (TDK 1993, 3216), **ölmezana** “Ürünüden biraz yararlanmak ve istenildiği zaman geri alınmak koşuluyla başkasına ödünç verilen sığır, davar vb. hayvanlar.” (TDK 1993, 3333), **pulluk (II)** “Oduncuların odun kesmeye giderken, para vererek yanlarında götürdükleri başkasının hayvanı.” (TDK 1993, 3485)...

2.15.6. Başiboşluk, Sahipsizlik

yüve “Başiboş, sahipsiz hayvan.” (Akca 2012, 662), **uçkun (IV)-2** “Sürüsünü yitirerek başiboş kalmış hayvan.” (TDK 1993, 4021), **tülüngü (II)** “İyesiz, başiboş köpek.” (TDK 1993,

4009); **yoğa (I)-4** “Geceleri evden kaçarak başıboş otladıktan sonra, sabaha doğru geri gelen hayvan.” (TDK 1993, 4285)...

2.16. Donamın

cıbil (I)-2 “Üzerinde semeri veya eğeri olmayan eşek veya at.” (TDK 1993, 891), **yalhi** “Çıplak, eyersiz at.” (TDK 1993, 4144)...

2.17. Hastalık

alığ “Hastalıklı, zayıf düşmüş hayvan.” (Demir, Aydoğdu 2009, 568), **hekel [hegel]** “Hasta hayvan.” (TDK 1993, 2330), **ot çalgını** “Ağılı ot yiyerek hastalanan hayvan.” (TDK 1993, 3293); **becel (I)-3** “Bel soğukluğuna tutulmuş köpek.” (TDK 1993, 591), **hassek (I)** “Hasta davar.” (TDK 1993, 2300), **hıçıl** “Kuduz köpek.” (TDK 1993, 2357), **kamalak (VII)** “Hasta tavuk.” (TDK 1993, 2612), **solağan** “Çabuk yorulan, nefes aldığı anda karnı fazla şişip inen hasta beygir.” (TDK 1993, 3660), **üyecen** “Hastalıklı köpek.” (Gülseren 2000, 422)...

2.18. Sakatlık

ağur hamı-1 “Kış süresince ahırda kalıp, ayakları tutulan hayvan.” (TDK 1993, 135), **dabo** “Ayakları kuvvetlenmediği ya da eğri olduğundan sendeleyerek yürüyen hayvan.” (TDK 1993, 1316), **sovak (I)** “Beli sakat hayvan.” (TDK 1993, 3667); **evgeş kulak** “Kulaklarını dik tutamayan at.” (TDK 1993, 1806), **gülele (V)-2** “Topal eşek.” (TDK 1993, 2218), **yelgufa** “Felce uğramış sığır.” (TDK 1993, 4234)...

2.19. Yaralanma

çelgin “Yaralı av hayvanı.” (TDK 1993, 1122)...

2.20. Ölüm

boğma (I) “Kanı çıkmadan öldürülen hayvan.” (TDK 1993, 729), **cendeg** “Leş, hayvan ölüsü.” (Olcay, Ercilasun, Aslan 1998, 390), **murt (II)** “Kesilmeden ölmüş, murdar olmuş hayvan.” (TDK 1993, 3221), **sıftı** “Hayvan ölüsü, leş.” (TDK 1993, 3602), **üleş** “Leş; kesilmiş hayvan.” (Caferoğlu 1995b, 261); **boğuk** “Akşamdan ağa düşüp, kulak kapakları ağlara takılarak ölen kalkan balıklarına verilen ad.” (TDK 1993, 730)...

2.21. Çocuk Diline Özgü Adlandırmalar

bav (II) “Çocuk dilinde korkunç hayvan.” (TDK 1993, 573); **bodi bodi-2** “Çocuk dilinde manda.” (TDK 1993, 4461), **buçu** “Sığır (çocuk dilinde).” (TDK 1993, 777), **dadak (IX)** “Çocuk dilinde at, eşek gibi hayvanlar.” (TDK 1993, 1318), **heyhey (III)** “Davar (çocuk dilinde).” (TDK 1993, 2353), **ma (V)** “Çocuk dilinde sığır.” (TDK 1993, 3097), **maacik [mâcık]** “Çocuk dilinde koyun ve keçi yavrusu.” (TDK 1993, 3097)...

2.22. Hayali ya da Gerçeküstü Hayvanlara İlişkin Adlandırmalar

daylı (III)-1 “Hayali zehirli hayvan.” (TDK 1993, 1389); **tarankedi** “Çocuk masallarında geçen gerçeküstü yabancıl kedi.” (TDK 1993, 3832)...

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/12 Fall 2014

2.23. Hayvan Topluluklarını Temel Alan Adlandırmalar

2.23.1. Topluluğun Adlandırılması

2.23.1.1. Türün ya da Niteliğin Gözetilmesi

2.23.1.1.1. Türün Belirleyiciliği

bars (I) “Arı oğlu.” (TDK 1993, 535), **böllem** “Deve katarı.” (TDK 1993, 768), **gölük (I)-3** “At, eşek, beygir, kısrağ vb. hayvanların sürüsü.” (TDK 1993, 2146), **gezek (III)** “Öküz, inek vb. sürüsü.” (TDK 1993, 2020), **ılgı** “Keçi ve koyun sürüsü.” (Demir, Aydoğdu 2009, 632), **köre (I)** “Karinca kümesi.” (TDK 1993, 2963), **melen (I)** “Balık sürüsü.” (TDK 1993, 3155), **nağır** “Büyükbaş hayvan sürüsü.” (Ercilasun 2002, 381), **öğrek** “At sürüsü.” (Uysal 2011, 685), **sığın (II)** “Kuş sürüsü.” (TDK 1993, 3603), **zıpıra** “Keklik sürüsü.” (TDK 1993, 4374)...

2.23.1.1.2. Niteliğin Belirleyiciliği

barhana, barhana (I)-4 “Yük taşıyan hayvan kafilesi.” (TDK 1993, 530, 531), **celef** “Satılık hayvan sürüsü.” (Olçay, Ercilasun, Aslan 1998, 390), **dana doluk** “Karışık hayvan sürüsü.” (TDK 1993, 1356), **revde** “Yırtıcı hayvan topluluğu.” (TDK 1993, 3506), **sürek (II)** “Topluca sürülen sürü.” (TDK 1993, 4713), **sürek malı** “Birçok kimsenin hayvanından oluşan sürü.” (TDK 1993, 4713)...

2.23.1.1.3. Türün ve Niteliğin Belirleyiciliği

ağırsağ “Aksak koyunlardan ibaret sürü.” (TDK 1993, 92), **celev [celef]** “Kasaplık için toplanan koyun, keçi, sığır.” (TDK 1993, 878), **cırık (XI)** “Arının üçüncü ve sonraki oğulları.” (TDK 1993, 929), **cor davarı** “Bütün köy davarlarının katıldığı sürü.” (TDK 1993, 1001), **geneviz (II)** “Küçük arı oğlu.” (TDK 1993, 1991), **gülle** “Uçan kuş kümesi.” (TDK 1993, 2219), **kürnek (I)-1** “Sıcaktan bunalıp birbirinin gölgesinden yararlanmak için bir araya toplanan koyun sürüsü.” (TDK 1993, 3045), **medeklik [medeyliş]** “Dişi manda sürüsü.” (TDK 1993, 3148), **ögürsek-2** “Çiftleşmek isteyen dişi hayvanın çevresinde dolaşan erkek hayvan topluluğu.” (TDK 1993, 3322, 3323), **örök (I)-2** “Bir çobanın otlattığı öküz, manda, at, eşek vb. hayvanların karışımından oluşan sürü.” (TDK 1993, 3344), **öräk** “İçerisinde ancak bir aygır bulunan kısrağ sürüsü.” (Caferoğlu 1994c, 194), **örü (II)** “Başboş at sürüsü.” (TDK 1993, 4627), **ulak (IX)** “Kışın balık topluluğu, kümesi.” (TDK 1993, 4032), **urban** “Göçmen kuş sürüsü.” (TDK 1993, 4786)...

2.23.2. Topluluğun Dışında Kalan Hayvanların Adlandırılması

arık (I)-2 “Küçük ya da hasta olduğu için sürüye katılmayan hayvan.” (TDK 1993, 4423), **tezzin** “Ürkerek sürüden kaçan hayvan.” (TDK 1993, 4757); **kanatçı** “Sürüye girmeyen koyun ve keçi.” (TDK 1993, 2618), **oya (III) [oyanta-2]** “Sürüden ayrıldıktan sonra orada burada otlayıp arkadan gelen davar, sığır.” (TDK 1993, 3300), **teygin** “Sürüden kaçan koyun.” (TDK 1993, 3904), **yeye (I)** “Yılıktan ayrılan at; hızla giden sürüye, yılıkya ayak uyduramayan hayvan.” (TDK 1993, 4259)...

3. Örneklenen Adların Kavramsal Boyutu

3.1. Aynı Hayvana Özgü Farklı Niteliklerin Karşılanması

balta (III) [balta öveç] “Dört yaşından yukarı koyun; dört yaşından yukarı dişi koyun; dört yaşından yukarı erkek koyun.” (TDK 1993, 511), **boz at** “Anadan babadan arabî ve küheyl olmayan at; kızıl renkli at; kır at.” (TDK 1993, 750), **buğur (II) [buhar-2]** “Damızlık deve; burulmuş erkek deve; erkek deve; deve yavrusu.” (TDK 1933, 781), **çebiç (I) [cebiç, cebis, cebiş-1, 3; cemiş (II), cibiş (IV), cibişçe, çebil (I)-1, 2, 3, 4, 5, 7; çeliç, çemiç (II), çemiş (II), çepiç (I)-1, 2, 3, 4; çepiş (I)-1, 2, 3; çibiş (II), çiğleme (V), çileme (II)]** “Bir yaşındaki keçi yavrusu; bir

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/12 Fall 2014

yaşındaki dişi keçi yavrusu; bir yaşındaki erkek keçi; iki yaşında olan keçi; iki yaşındaki dişi keçi; kısır keçi; tiftik keçisi.” (TDK 1993, 1099-1101), **damdan çıkma** “Bir yaşındaki erkek ya da dişi dana.” (TDK 1993, 1351) ~ **damnançihma** “İki yaşındaki dana.” (TDK 1993, 1354) ~ **damdan çıhma** “Üç yaşında büyükbaş hayvan.” (Olçay, Ercilasun, Aslan 1998, 390), **demirtülek** “İki yaşındaki keklik; dört yaşında ve daha yaşlı keklik.” (TDK 1993, 1418), **kirinci [kipinci]** “Üç ile yedi yaş arasında olan erkek deve; iki, üç yaş arasındaki erkek ya da dişi deve; boz renkli dişi deve.” (TDK 1993, 2878), **sak (IV)** “Dişi manda; manda yavrusu.” (TDK 1993, 3517), **üveç [uveç]** “3-5 yaşlarında, burulmuş, enenmiş koyun ya da keçi; 2-3 yaşında, burulmamış erkek koyun, keçi.” (TDK 1993, 4081, 4082), **yabı [yabil]** “İğdiş edilmiş at; aygır; küçük, zayıf, güçsüz at.” (TDK 1993, 4113), **yeşilbaş [yeşibaş, yeşil (II), yeşilbaş ördek, yeşim]** “Yeşil başlı yabanördeği; erkek ördek.” (TDK 1993, 4255)...

3.2. Aynı Nitelikteki Birden Fazla Hayvanın Karşlanması

cüçük “Kuş, tavuk yavrusu; civciv.” (Sağır 1995, 412) ~ **cüçük-1** “Yılan yavrusu.” (Gülseren 2000, 392), **karık (IV)** “Eşek yavrusu; keçi yavrusu.” (TDK 1993, 2661), **kürsük (I) [kürük, kürrüş]** “At ve eşek yavrusu; deve yavrusu.” (TDK 1993, 3046), **palak (III) [palağı, palağ (I)-1, 2; palk (II)]** “Ayı yavrusu; köpek yavrusu; manda yavrusu; bir yaşındaki domuz yavrusu; tavşan yavrusu; yeni tüylenmiş kuş yavrusu; güvercin yavrusu.” (TDK 1993, 3382), **vidi (I) [vidik-1, vivi-1, 2]** “Hindi yavrusu; kaz yavrusu; ördek yavrusu...” (TDK 1993, 4104); **kaftar** “Yaşlı manda; yaşlı öküz.” (TDK 1993, 2593)...

3.3. Benzer Niteliklerdeki Birden Fazla Hayvanın Karşlanması

balalı “Gebe hayvan; yavrusu olan hayvan.” (TDK 1993, 498); **ceran (II) [ceren (I)-2]** “Ceylan; iyi koşan biçimli at; geyik.” (TDK 1993, 884), **çaylak (II)** “Boynuzlarının arası çok açık olan hayvan; bacaklarının arası açık olan at.” (TDK 1993, 1097), **menci** “Düşük karınlı köpek; doğurmuş köpek.” (TDK 1993, 3159), **panik** “Küçük köpek, fino köpeği; domuz yavrusu.” (TDK 1993, 3392)...

3.4. Farklı Niteliklerdeki Birden Fazla Hayvanın Karşlanması

azman (I) [azmantı (I)] “Beş yaşını geçmiş davar; iğdiş edildiği, enendiği halde erkekliğini kaybetmeyen keçi, koç, boğa; doğuştan tek hüsyeli hayvan; enenmiş, iğdiş edilmiş koç, keçi; damızlık olarak ayrılmış erkek keçi, davar; erkek hindi; boğa, dört yaşını geçmiş boğa; av köpeği; mevsiminden önce doğan kuzu, oğlak; 3-4 yaşında dişi davar, keçi; dört yaşında sığır.” (TDK 1993, 442), **girinci (I)** “İki ile yedi yaş arasındaki erkek deve; deve yavrusu; bir ile üç yaşında kısırak; bir yaşında dişi beygir.” (TDK 1993, 2083)...

3.5. Benzer Niteliklerdeki İnsan ve Hayvanın Karşlanması

balak (I) [bala (I)-3, balağ (II), balağ (I)-1, 2; ballak] “Manda yavrusu, malak; tavşan yavrusu; ayı yavrusu; kedi yavrusu; çocuk, yavru, küçük.” (TDK 1993, 497, 498), **göğsek** “Boğa isteyen, çiftleşmek isteyen inek; cinsel isteği fazla olan ve bunu belli eden kadın.” (TDK 1993, 2133), **hamçar (II)** “İyi terbiye görmemiş insan; iyi terbiye edilmemiş hayvan.” (TDK 1993, 2266), **karnal (II) [karnali (II)]** “Karnı büyük insan; içkembesi büyük hayvan.” (TDK 1993, 2666), **kotur (IV)** “İri yarı, yaşlı kadın; yaşlanmış, büyücek kümes hayvanı.” (TDK 1993, 2937), **sunu (I) [sunu boylu, sune, süme, sünel]** “Boyu bosu düzgün, ince, güzel ve yakışıklı kimse; güzel ve sağlıklı hayvan.” (TDK 1993, 3695); **bağrı geçik** “Karnı içine çekik insan veya hayvan.” (TDK 1993, 485), **beseldek** “Başboş gezen hayvan veya insan.” (Demir, Aydoğdu 2009, 581), **cendek** “İnsan veya hayvan ölüsü.” (Demir, Aydoğdu 2009, 589), **cırtlak (VI) [cırtlak]** “Pek çabuk pisleyen çocuk veya hayvan.” (TDK 1993, 939), **eksik (I)** “Zamanı gelmeden doğan insan ya da hayvan yavrusu.” (TDK 1993, 1697), **holuç** “Enenmiş insan ya da hayvan.” (TDK 1993, 2398),

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/12 Fall 2014

kakıntı (II) “Değersiz insan, hayvan.” (TDK 1993, 2603), **kıpık** “İki gözü eşit büyüklükte olmayan insan ya da hayvan.” (TDK 1993, 2813), **tabak (VI)** “Doğumdan sonra sütü gelmeyen kadın ya da koyun, keçi.” (TDK 1993, 3796), **tor** “Toy, işe alışkın olmayan insan veya hayvan.” (Koçak 2010, 235)...

3.6. Farklı Niteliklerdeki İnsan ve Hayvanın Karşılanması

kişbir “Sevimsiz insan; sevimli hayvan.” (TDK 1993, 2885), **şalak (V)** “Büyüyememiş dana, tosun; hantallaşmış, irileşmiş kişi.” (TDK 1993, 3739)...

3.7. Benzer Niteliklerdeki Nesne ve Hayvanın Karşılanması

alaboz “Benekli hayvan; ekildiği halde her tarafı yeşermiyen tarla, yarı karlı toprak.” (TDK 1993, 174), **anaç** “Çok yavru doğurmuş, anaçlaşmış, yaşlanmış hayvan; Bakımlı, verimli toprak.” (Demir, Aydoğdu 2009, 569), **köçük** “Boynuzu kırık veya boynuzsuz hayvan; Keskinliğini kaybetmiş tarım aleti.” (Demir, Aydoğdu 2009, 652); **kaybana (I)-1** “Ölünün arkada bıraktığı sahipsiz eşya ya da hayvan.” (TDK 1993, 2698)...

3.8. Benzer Niteliklerdeki Bitki ve Hayvanın Karşılanması

karayanuğ “Az süt verilmiş, cılız hayvan yavruları; susuzluktan cılız kalmış bitki.” (TDK 1993, 2654); **damazlık (II) [damazluğ-1]** “Damızlık hayvan ya da bitki.” (TDK 1993, 1350), **endek (I)** “İyi yetişmeyen hayvan ya da bitki.” (TDK 1993, 1745)...

4. Sonuç ve Değerlendirme

Türkiye Türkçesi ağzları, hayvan adlandırmaları açısından ayrıntılı ve zengin bir söz varlığına sahiptir. Ağızlarda; hayvanların belli ölçütlere göre değişkenlik gösterebilen nitelikleri ya da durumları ayrıntılı olarak gözlenmiş, değerlendirilmiş ve adlandırmalar da bu kapsamdaki belirleyiciler aracılığıyla yapılmıştır. Bu doğrultuda, adlandırmalar için hem üstterim hem altterim niteliğindeki hayvanların cinsiyetleri; yaşları ve gelişim evreleri; vücutlarının tümüne ya da herhangi bir bölümüne ilişkin renk değerleri; vücut yapıları ve ağırlıkları; organlarının ya da vücut bölümlerinin türlü nitelikleri; cins ya da soy özellikleri; işlev ya da görevleri; kendi yaşamsal döngülerine özgü rolleri; fiziksel yetkinlikleri; deneyimleri; huyları; sesleri; insan ve çevreyle bağlantıları; hastalık, sakatlık, yaralanma ve ölüm gibi durumlara özgü nitelikleri; topluluk kapsamındaki üyelerinin özellikleri vb. gözetilmiş ve bunlara ilişkin çok sayıda ölçüt kullanılmıştır. Kimi örneklerin de aynı hayvanın farklı niteliklerini, türlü yönlerden özdeş olan, benzeşen ya da ayrılık gösteren birden fazla hayvanı karşıladığı; benzer ve farklı yanları olan hayvanları, insanları, nesnelere ve bitkileri adlandırmak için kullanıldığı görülmektedir.

Ağızlarda, türlü özelliklere sahip çok sayıda hayvana ayrı adlar verilmesi; değişik yörelerde, bu adların birbirinden farklı biçimlerde kullanılması; adlandırma kapsamındaki belirleyicilerin çeşitliliği ve bunların ayırt edici nitelikteki pek çok ayrıntıyı içermesi; bir adın hayvanlarla birlikte başka kavramları da karşılaması vb.; hayvanların kültürümüzdeki yerini, özellikle geçimi bunlara bağlı insanlar için taşıdığı değeri vurgulamaktadır. Bu kapsamdaki örnekler, aynı zamanda Türkçenin olanaklarının ve anlatım gücünün görünür kılınması açısından önem taşımaktadır. Nitekim belirlenen örnekler arasında türetmelere (ahırsız, arınık, avıkkın, balalı, çıkıntı, dadanak, eşingen, evcimen, önlek, sağılur, semerlik, sıçancıl, taklacı, uçağan...), başka kavramlarla ilişkilendirmelerin de gözlendiği türlü sözcük gruplarından oluşmuş birleşik sözcüklere (döl başı, kaymak ağacı, ot çalgını, peygamberhayvanı, yuva dibi; ak kanat, alapaça, alyanak, boncuk tüy, çatalburun, etmeme, ham düve, isliboz, ölmezana; gemalmaz, yelkesen, sütemen; damdan çıkma; bağı geçik, dümeni eğri, eli kefinli, sırtıkara...) sıklıkla rastlanmaktadır.

Taranan eserlerden elde edilen veriler çerçevesinde, hayvan adlandırmalarına ilişkin belirleyiciler açısından Türkiye Türkçesi ağızları, aşağıdaki özellikleri taşımaktadır:

a) Aynı niteliğe sahip hayvanların tümünü karşılayan sözcükler örneklenmekle birlikte bu nitelikteki pek çok hayvan türü de ayrıca adlandırılmıştır.

b) Çok sayıda hayvanın dişi ve erkek türü için ayrı sözcükler kullanılmıştır.

c) Adlandırmalarda, hayvanların birbirini izleyen gelişim evreleri (yavrluk dönemi, ergenlik ya da yetişkinlik, yaşlılık) ayrıntılı olarak işlenmiş ve farklı evrelerdeki hayvanlar, farklı sözcüklerle karşılanmıştır. Özellikle yavrluk dönemi için diğer dönemlere göre daha kapsamlı bir söz varlığı örneklenmiştir. Bu kapsamda yavruların cinsiyetleri, fiziksel özellikleri, soylarının taşıdığı nitelikler, doğumlarına bağlı durumlar vb., belirleyici olmuştur.

ç) Hayvanların yaşları; rakamsal değerler verilerek, bir zaman aralığı ya da gelişim evresi temel alınarak işlenmiştir. Türlü çalışmalarda, kimi kaynakların “yavru” olarak nitelediği hayvanların aynı yaştaki durumları için bu etiket kullanılmamıştır.

d) Renk, hayvan adlandırmalarında çok farklı ve ayrıntılı biçimde işlenmiştir. Hayvan vücudunun tümüne, belli bir bölümüne ya da birden fazla bölümüne ilişkin renkler; ölçüt olarak kullanılmış ve adlandırmalar, bu kapsamdaki belirleyicilere göre yapılmıştır. Bununla birlikte hayvanların türlü yerlerinde bulunan benek, damga, işaret ya da lekeler de adlandırmalarda göz önünde tutulmuştur.

e) Adlandırma belirleyicileri arasında, hayvanların farklı sıfatlarla nitelenen vücut yapıları (büyük ya da iri, küçük ya da ufak vb.) ve belli bir ölçü ya da genel bir değerlendirme ile belirlenen ağırlıkları yer almaktadır.

f) Hayvanların türlü organları ve vücut bölümleri (ağız, bel, boynuz, burun, kulak, kuyruk, meme vb.); nitelikleri, biçimsel özellikleri, eksiklikleri ya da kusurları açısından ayrıntılı olarak işlenmiş ve adlandırmalarda ayırt edici öge olarak kullanılmıştır.

g) Cins ya da soy özellikleri, hayvan adlandırmalarında gözetilen ölçütlerden biridir. Bu açıdan soyun niteliği, melezlik, evcillik ya da yabanilik gibi belirleyiciler, hayvanlar için birer adlandırma aracı olmuştur.

h) Hayvanların kendi doğalarının ya da insanlarla ilişkilerinin gereği olarak üstlendikleri işlev ve görevler (avcılık, bekçilik, besin ya da geçim kaynaklığı, çift sürme, insan ya da yük taşıma, sürü önderliği vb.) ayrıntılı olarak işlenmiş, bu kapsamda adlandırmalar yapılmıştır.

ı) Üreme (çiftleşme, dölleme ya da döllene, yavrulama vb.), beslenme, eş bulma, göç gibi yaşamsal etkinlikler ve bu etkinliklerin gerçekleştirilmesi aşamasında gözlenen zamansal, işlevsel, nicel ya da nitel belirleyiciler, hayvan adlandırmalarında kullanılmıştır.

i) Fiziksel yetkinlikler, türlü işlere olan yatkınlık, deneyimlilik, edinilen alışkanlıklar ve belirgin huylar, hayvan adlandırmalarında gözetilmiştir.

j) Hayvanların türlerine bağlı olarak gerçekleştirdikleri kimi eylemler, adlandırmalarda belirleyici olmuştur.

k) Kimi örneklerde, bir hayvanı adlandırmak için çıkardığı sesin niteliği ya da doğrudan doğruya sesi etken olmuş; adlandırma, yansıma sözcüklerle yapılmıştır.

l) Yaşam ortamları, gerek bulunma gerekse sahiplik ilişkisi açısından bir yer ya da kişiyle bağlantıları, hayvan adlandırmalarında ölçüt olarak kullanılmıştır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/12 Fall 2014

m) İnsanların kullanma amaçlarına koşut olarak binek hayvanları için tasarladığı kimi donanımlara sahip olmayan hayvanlar için adlandırma yapılmıştır.

n) Hastalık, sakatlık, yaralanma ve ölüm; adlandırmalarda değerlendirilmiş ve bu durumlardaki hayvanlar, ayrı sözcüklerle karşılanmıştır.

o) Hayvan adlandırmalarında, çocuk diline özgü sözcüklerden yararlanılmıştır.

ö) Hayali ya da gerçeküstü hayvanlar için adlandırma yapılmıştır.

p) Hayvan toplulukları, kendilerini oluşturan üyelerin türü ve niteliği gözetilerek ayrı adlar almış; türlü nedenlerle bu toplulukların dışında kalan hayvanlar da adlandırılmıştır.

r) Çok anlamlı pek çok sözcük, kimi zaman aynı hayvanın farklı niteliklerini kimi zaman da aynı, benzer ya da farklı nitelikteki birden fazla hayvanı karşılamıştır. Tek ve çok anlamlı sözcüklerin benzerlik ya da farklılık taşıyan hayvanları, insanları, nesnelere ve bitkileri adlandırmak için kullanıldığı belirlenmiştir.

KAYNAKÇA

AKAR Ali (2004). Muğla Ağızları, Muğla: Muğla Üniversitesi Yayınları: 50.

AKARSU Bedia (1998). Wilhelm von Humboldt'da Dil-Kültür Bağlantısı, İstanbul: İnkılap Kitabevi.

AKCA Hakan (2012). Ankara İli Ağızları, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Dil Araştırmaları: 04.

AKSAN Doğan (1996). Türkçenin Sözcükleri, Ankara: Engin Yayınevi.

_____ (2004). "Türkçenin Anlatım Gücü ve Anlatım Yolları", Dilbilim ve Türkçe Yazıları, 186-195, İstanbul: Multilingual.

_____ (2006a). Anlambilim, Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi, Ankara: Engin Yayın Evi.

_____ (2006b). Dil, Şu Büyülü Düzen..., Ankara: Bilgi Yayınevi.

_____ (2008). Türkçeye Yansıyan Türk Kültürü, Ankara: Bilgi Yayınevi.

BARUTÇU ÖZÖNDER F. Sema (2011). Ali Şir Nevâyî Muḥākemetü'l-Luḡateyn İki Dilin Muhakemesi, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 656.

BURAN Ahmet (1997). "Keban, Baskil ve Ağın Yöresi Ağızları, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 669.

BURAN Ahmet, OĞRAŞ Şerife (2003). Elazığ İli Ağızları (Ed. A. Varol), T.C. Elazığ Valiliği Elazığ Kültür Kurultayı, Elazığ: Örnek Ofset.

CAFEROĞLU Ahmet (1994a). Kuzeydoğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar, Ordu, Giresun, Trabzon, Rize ve Yöresi Ağızları, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 116.

_____ (1994b). Sivas ve Tokat İlleri Ağızlarından Toplamalar, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 91.

_____ (1994c). Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme-I, Oyunlar, Tekerlemeler, Yanılmaçlar ve Oyun İstilahları, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 586.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/12 Fall 2014

- _____ (1995a). Güney Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar, Malatya, Elâzığ, Tunceli, Gaziantep ve Maraş Vilâyetleri Ağızları, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 107.
- _____ (1995b). Orta Anadolu Ağızlarından Derlemeler, Niğde, Kayseri, Kırşehir, Yozgat, Ankara Vilâyetleri ile Afşar, Saçıkara ve Karakoyunlu Uruklarının Ağızları, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 585.
- DEMİR Necati (2001). Ordu İli ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 788.
- DEMİR Necati, AYDOĞDU Özkan (2009). Giresun İli ve Yöresi Ağızları (Tarih-Dil İncelemesi-Metinler-Sözlük) (Ed. E. Altınkaynak), Giresun: Giresun Valiliği Yayınları: 15.
- DEMİRCİ Ümit Özgür (2014). “Uygur Metinlerinde Yılan / Uyghur Snake In The Text”, *TURKISH STUDIES -International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-* ISSN: 1308-2140 (Türk Dili ve Edebiyatı), Volume 9/3, Winter 2014, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6513>, p. 541-547.
- DOĞAN Muammer (2012). “Aksaray Ağzından Derleme Sözlüğü’ne Katkılar-3”, *Diyalektolog*, 4, 9-21.
- EMİROĞLU Selim (2012). “Türkiye Türkçesi Ağızlarında Özellikleri Bakımından Yağış Türlerine Verilen Adlar / The Names That Given to Kinds of Precipitation in Turkey Turkish Dialects for Their Characteristics”, *TURKISH STUDIES -International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-* ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Sabahattin Küçük Armağanı), Volume 7/3, Summer 2012, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.3529>, p. 1159-1176.
- ERCİLASUN Ahmet B. (2002). Kars İli Ağızları -Ses Bilgisi-, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 797.
- ERCİLASUN Ahmet B., AKKOYUNLU Ziyat (2014). Kâşgarlı Mahmud Divânu Lugâti’t-Türk Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 1120.
- EREN M. Emin (1997). Zonguldak-Bartın-Karabük İlleri Ağızları, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 686.
- ERKMAN-AKERSON Fatma (2000). Türkçe Örneklerle Dile Genel Bir Bakış, İstanbul: Multilingual.
- GUIRAUD Pierre (1999). Anlambilim (Çev. B. Vardar), İstanbul: Multilingual.
- GÜLENSOY Tuncer (1988). Kütahya ve Yöresi Ağızları (İnceleme, Metinler, Sözlük), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 536.
- GÜLSEREN Cemil (2000). Malatya İli Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük ve Dizinler), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 737.
- GÜNAY Turgut (2003). Rize İli Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 795.
- KARTALCIK Vedat (2008). “Anadolu Ağızlarında Üzüm Adlandırmaları / How Else To Name ‘Grape’ In The Anatolian Accents”, *TURKISH STUDIES -International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-* ISSN: 1308-2140, (The Serial of

---

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/12 Fall 2014

- Special Volumes Meyve/Fruit), Volume 3/5, Fall 2008, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.447>, p. 663-711.
- KOÇAK Ali Tekin (2010). Tarsusi, Tarsus Ağzı Üzerine Bir İnceleme, Tarsus: Tarsus Belediyesi Kültür Yayınları: 39.
- KORAŞ Hikmet (2002). “Derleme Sözlüğüne İlaveler”, Türklük Bilimi Araştırmaları, 12, 171-208.
- NAKİBOĞLU Sadi H. (2001). Adıyaman ve Yöresi Ağzıları (İnceleme-Metinler-Sözlük-İndeks), Niğde: Niğde Üniversitesi Yayınları: 7.
- OLCAY Selâhattin, ERCİLASUN Ahmet B., ASLAN Ensar (1998). Arpaçay Köylerinden Derlemeler, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 419.
- ÖZKAYA Hakkı (2013). Kırklareli İli Ağzıları Söz Varlığı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı, Edirne.
- PALMER F. R. (2001). Semantik, Yeni Bir Anlambilim Projesi (Çev. R. Ertürk), Ankara: Kitâbiyât.
- SAĞIR Mukim (1995). Erzincan ve Yöresi Ağzıları İnceleme-Metinler-Sözlük, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 565.
- TOKATLI Suzan Suzi, ERDEM NAS Gönül (2012). “Anamur Ağzından Derleme Sözlüğü’ne Katkılar”, Diyalektolog, 5, 33-45.
- TOKER Mustafa (2011). “Derleme Sözlüğü ve Mersin Ağzı Sözlüğü’ne Tarsus Yöresinden Katkılar / Additions From Tarsus Region to the Dictionary of Compilation (Derleme Sozlugu) and the Dictionary of Mersin Dialect (Mersin Agzi Sozlugu)”, TURKISH STUDIES -International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic- ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Ramazan Korkmaz Armağanı), Volume 6/3, Summer 2011, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.2540>, p. 1229-1249.
- TÜRK DİL KURUMU (1993). Derleme Sözlüğü I-XII, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 211/1-12.
- _____ (2011). Türkçe Sözlük, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 549.
- USER Hatice Şirin (2009). Köktürk ve Ötüken Uygur Kağanlığı Yazıtları, Söz Varlığı İncelemesi, Konya: Kömen Yayınları: 32.
- UYSAL İdris Nebi (2011). Karaman İli Ağzıları ve Anadolu Ağzıları Arasındaki Yeri, Karaman: T.C. Karaman Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.
- VURAL Feyzan Göher (2011). İslamiyet’ten Önce Türklerde Kültür ve Müzik, Hun, Kök Türk ve Uygur Devletleri, Konya: Çizgi Kitabevi.
- YILDIRIM Faruk (2006). Adana ve Osmaniye İlleri Ağzıları I (Giriş-İnceleme) - II (Metinler-Sözlük-Dizinler), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 861/I-II.
- YILDIZ Osman (2007). “Isparta Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar / Contribution From Isparta Dialect To Compiled Dictionary”, TURKISH STUDIES -International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic- ISSN: 1308-2140, (Osman Nedim Tuna Armağanı), Volume 2/2, Spring 2007, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.107>, p. 790-800.